

Cankarjev glasnik

Mesečnik za leposlovje in pouk.

Izdaja

CANKARJEVA USTANOVA

Uredništvo in upravnništvo 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Urednik: *Etbin Kristan*

Upravnik: *Louis Zorko*

Naročnina za Zedinjene države: Na leto \$3.00., pol leta \$1.75.,
posamezen zvezek 30 centov. Za inozemstvo \$4.00 na leto.

CANKARJEV GLASNIK (CANKAR'S HERALD) is published monthly
by the Cankar Foundation, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Entered as Second Class Matter August 31, 1937, at Cleveland, Ohio, under the Act of
March 3, 1879

Subscription rates: Domestic — One year \$3.00. Half year \$1.75.
Foreign \$4.00. Single copy 30 cents.

Editor: *Etbin Kristan*

Manager: *Louis Zorko*

Usebina

TOM MOONEY	174
ETBIN KRISTAN: POZABLJENJE MARTINA PRIVIDNIKA	176
KAREL ČAPEK	183
CHAMBERLAIN V RIMU	184
IZ DEŽELE BOŽJEGA SINA	185
HITLERJEVA ZRAČNA SILA	189
IVAN VUK: SPARTAK (konec)	190
ČUDEŽ NAŠE DOBE	192
E. K.: DREJČETOVA POT (nadaljevanje)	193
JURIJ RUS: ŠPANSKI DNEVNIK	196
E. K.: JULKINA ZMOTA (nadaljevanje)	197
NEMŠKA ARMADA V AVSTRALIJI	200
OGLAŠEVANJE V RUSIJI	201
ZA GOSPODINJE	202

Kako nastane led? Voda zmrzne, kadar pade temperatura pod ničlo—tako smo se učili. Mraz je torej vse, kar je potrebno, da se voda izpremeni v led. Sedaj smo pa zvedeli, da to, kar smo se učili in kar smo verjeli, ker smo videli po leti v rekah, potokih, jezerih, lužah, vodo, po zimi pa sneg, ni res; le zdelo se je tako.

Toda učenjakom nikdar "očitna resnica" ne zado-
stuje. Neprenehoma vrtajo, bezajo, preobračajo vse in
tako je dr. Dorsey vtikal svoj nos v vodo in led, dokler ni
iztaknil, da mraz sam ne zadostuje. V laboratoriju je
ohladi vodo daleč izpod ničle in še vedno je bila—voda.
Čim pa ji je dodal nekoliko praha, se je začel delati led.
Najprej so se ledeni kristali naredili okrog prašnih drobtin
in potem so se množili, dokler ni vsa voda postala led.

Voda je mokra, to gotovo ni nič novega. Ali bi mogla
biti bolj mokra kot je? V Angliji so dognali, da more, če
se ji namreč doda nekoliko nekega novega, umetnega al-
kohola. V tako vodo so položili razne vrste pavole, ki po-
trebujejo nekoliko minut, preden se premočijo; v "mo-
krejši" vdi se zmočijo v par sekundah. Največjo vrednost
ima taka voda za čiščenje zraka; če se razbrizga po zra-
ku, ga takoj osnaži vsega prahu in vseh kali, ki jih raznaša
prah.

Sončno peč je dal patentirati tajnik Smithsonovega
zavoda, dr. C. G. Abbot. Aparat vjame sončne žarke in rabi
energijo za ogrevanje olja; ta zopet greje peč, kotel ali
ognjišče za kuho, peko in podobno.

NAŠIM NAROČNIKOM

Ni bolj razveseljivega trenutka v upravnistvu kot kadar pismonoša prinese šop pisem in je vsakemu priložena poštna nakaznica (money order) ali ček za obnove naročnine. V prav prešerno razpoloženje pa spravi upravnika pismo, v katerem naročnik obnavlja svojo naročnino, pa doda še novo naročnino svojega prijatelja ali znanca. Ko se radost nekoliko poleže, prihajajo misli; kako lepo bi bilo delati v upravnistvu, če bi bilo vsaj nekaj stotin takih naročnikov, ki bi obnovili svojo naročnino, kadar jim poteče in pridobili še kaj novih. Skrb bi bi odpadle, ki so najhujše; kje dobiti denar, da se bo redno vse leto plačevala tiskarna, knjigovoznica, poština itd. Upravnik se ne boji dela. Narobe! Z veseljem piše pobotnice in vknjižuje. Najbolj mučno za upravnika je, razpošiljati pisma naročnikom in jih opozarjati po enkrat, dvakrat, trikrat, da jim je naročnina potekla in jih prositi, da jo obnovijo. Ni še tako slabo, če takoj na prvo pismo obnove naročnino ali vsaj sporoče, da bodo to storili pozneje. Molčanje muči upravnika; pišeš, čez čas drugo pismo, nato tretje—nobenega odgovora. Ne veš, kaj bi storil, ali bi list ustavil ali kaj! Eni bi se jezili in pisali ostra pisma: če se jim ne zaupa, da so mislili vse ob prvi priliki poravnati, sedaj pa da ne marajo več nič, itd. Še bolj mlačnim bi bilo ustrezno, ker bi si mislili, da so se na ta način iznebili dolga, kar pa ni pošteno. In več takih naročnikov je spravilo že marsikateri list v propast.

Upravništvo Cankarjevega glasnika prosi za kooperacijo vse naše naročnike; kadar vam naročnina poteče, jo obnovite pri našem zastopniku in če ni njega naokoli, jo sami pošljite v urad Cankarjevega glasnika. Naročnike v nasebinah, kjer nimamo zastopnikov, pa prosimo: Če iz finančnega vzroka ne morete poravnati naročnine, ko vam poteče, sporočite s pismom ali z dopisnico, da boste plačali, kadar boste mogli. Na ta način boste nam prihranili skrbi, delo in pa poštne znamke. Številka meseca poleg Vašega naslova pomeni, da je vaša naročnina plačana samo do tistega meseca in nadaljne številke ste prejeli, ker je upravnistvo zaupalo v vaše poštenje. Ne razočarajte upravnistva!

Še enkrat apeliramo na vse naše naročnike: Spregovorite ob prilikah dobro besedo v prid Cankarjevega glasnika in nam pošljite kakšnega novega naročnika. Kdor bi želel postati naš zastopnik, naj nam piše in mi bomo z

veseljem poslali informacije in potrebne listine.

Iskren kulturni pozdrav vsem naročnikom!

Upravništvo Cankarjevega glasnika.

TISKOVNI FOND CANKARJEVEGA GLASNIKA

Prispevali od 20. decembra 1938 do 20. januarja 1939:

Slovenski Sokol; Cleveland, Ohio	\$10.00
Waterloo Camp, št. 281 W. O. W.; Cleveland, Ohio	2.00
Anthony Plut; Euclid, Ohio	2.00
Pevski zbor Sloga; Cleveland, Ohio	5.00
Louis Kaferle, vrnjena provizija	14.15
Neimenovan; Cleveland, Ohio	.50
Dr. Slovan št. 3, SDZ; Cleveland, O.	12.00
Dr. Naprej št. 5, SNPJ; Cleveland, O.	12.00
Dr. Svobodomiselné Slovenke št. 2, SDZ; Cleveland, Ohio	6.00

Skupaj\$63.65

Odbor Cankarjevega glasnika se zgoraj omenjenim organizacijam in posameznikom iskreno zahvaljuje. Želeli bi, da bi dobili mnogo posnemovalcev.

Mir v Evropi se res lahko ohrani. Chamberlain naj s svojo znano ponižnostjo naprosi Hitlerja, da napišeta on in njegov pajdaš Mussolini na toliko pol papirja, kolikor bo pač treba, vse svoje zahteve, potem naj pregovori svojega učenca Daladiera, da jima ugotovita brez pridržka—po Chamberlainovem receptu v češkem slučaju, pa bo mir. To se pravi, če se Rusija ne smatra za Evropo. Zakaj če sta superfašista varna na zapadu, je vsakemu političnemu abecedarju jasno, da bi se spravila nad Rusijo. Chamberlain bi seveda še nadalje klobasal o miru, ki ga je ohranil. Ampak kompanija Hitler-Mussolini-Hirohito si ne želi nič boljšega, zakaj ko bi Anglija in Francija prišli na vrsto, bi ostali sami. Toda to je že preveč za Chamberlainove izmučene možgane.

O Jupitru — ne o starem boga, temveč o ogromnem planetu, je Galileo leta 1610 vedel, da ima štiri mesece. Pozneje so jih z boljšimi daljnogledi odkrili več, tako da so jih do leta 1914 našli devet. Sedaj so s sto palcev velikim reflektorjem na gori Wilson v južni Californiji odkrili še dva. Oba sta majhna, kakšnih 15 milj v premeru. Zato jih pač z malimi daljnogledi ni bilo videti.

Paradižnike brez semena goje v vrtnarskem oddelku vseučilišča države Missouri. Ta uspeh dosežejo z rabo raznih kemikalij.

CANKARJEV GLASNIK

MESEČNIK ZA LEPOSLOVJE IN POUK

II.
letnik
1938

7.
številka

Tom Mooney

Včasih se zgodi pravičnost.

Zdelo bi se, da bi to morala biti vsakdanja prikazen, pa ni. Tom Mooney se je moral bojevati za svojo pravico dva in dvajset let, preden jo je dosegel in v ječi bi bil še danes, da ni plamtelo v milijonih glav prepričanje o njegovi nedolžnosti, da niso te glave klicale povsod, da niso roke trkale povsod, da se niso trume bojevale ves čas, da niso tovariši trpini nadaljevali boj — kljub strahovanju, kljub neštetim razočaranjem.

Mooneyjeva zadeva, stara dva in dvajset let, tretjino normalnega človeškega življenja, se je vlačila po prvem sodišču, po državni hiši v Sacramentu, po državnem najvišjem sodišču, po vrhovnem federalnem sodišču, a potekalo je leto za letom in težka vrata ječe so ostala zaprta.

Pošteni ljudje, ki so v začetku, pod vplivom protidelavskega californijskega časopisja in Fickertovih prič na razpravi verjeli v Mooneyjevo krivdo, dasi so bile priče državnega pravdnika v takem nasprotju z zagovorniški, da so njih izpovedbe že takrat bile skrajno sumljive, so spoznali neverjetno prevaro, ko je Wilsonova komisija, katero je vodil J. B. Densmore od vladnega delovnega oddelka razkrila pravo zaroto s središčem v uradu državnega pravdnika. Ko je vrhutega prišlo na dan, da so bile Fickertove priče najete, da niso bile na dan parade nekatere niti v San Franciscu, in ko so začele priznavati, da so po krivem pričale, kakor jih je bil Fickert naučil, se je javno mišljenje iztreznilo in prvi hip, zlasti ker je tudi predsednik Wilson storil, kar je po ustavi mogel, se je doseglo vsaj to, da Mooney ni bil obešen. Sodnik, ki je predsedoval razpravi, je izjavil, da ne bi bil Mooney nikdar obsojen, če bi mu bilo znano, kar je pozneje zvedel in objavil je ganljiv apel za oprostitev Mooneyja. Državni pravdnik Brady, ki je bil izvoljen na Fickertovo mesto, se mu je pridružil in prav tako mnogi porotniki.

Delavske organizacije so povzele klic in boj. Mooneyjeva

zadeva je postala svetovna. Celo v Rusiji so delavci demonstrirali za njegovo osvoboditev.

Kako je kljub temu mogoče, da je moral presedeti dva in dvajset let v ječi?

Mooney je bil obsojen, ker se je bojeval za pravice delavstva. Učil je trpine, da se nič ne doseže z beračenjem. Karkoli se pridobi na tem svetu, se pridobi z močjo in zato si morajo delavci ustvariti to moč. Bil je organizator, bil je učitelj, ali — kot rajši pravijo — agitator. "Ekonomskim rojalistom", ki so bili v Californiji posebno strupeni, je to bilo dovolj, da so ga sovražili kakor so olimpski bogovi sovražili Prometeja, ko je odnesel ogenj ljudem. Kriv ali ne kriv — nič ne bi bilo škode, če bi ga bili obesili. Ker ga niso, naj ostane na varnem, kjer se jim ga ni treba bati. Če ni kriv atentata na vojno parado, je pa kriv neodpustnega greha proti absolutni oblasti kapitalizma. Hujskač je, hlapce ščuje, razcapance šunta, torej ni nobena kazen prehuda zanj.

A delavci? Doprinašali so žrtve, velike žrtve, najemali so odvetnike, skrbeli, da stvar ne zaspi, le enega se niso naučili: da je država političen organizem in da odločuje v njem tisti, ki ima politično moč. To so prepustili svojim gospodarskim nasprotnikom. V strokovni organizaciji se bojujejo proti izkoriščevalcu z zobmi in nohti, na dan volitve pa gredo ž njim skupaj na volišče in volijo njegove kandidate. Ni se jim še zjasnilo, da bodo močni še le takrat, kadar bodo **njihovi** ljudje pisali zakone, **njihovi** zastopniki jih izvrševali, kadar bodo delavci delavcem delili pravico.

Izkoriščevalci pa so vedeli in zato so se krčevito držali politične oblasti. Guvernerji v Sacramentu so se menjali, večine v obeh državnih zbornicah so se izpreminjale, justični načelniki, državni pravdniki so prihajali in odhajali, za Mooneyja pa so leta tekla in vrata ječe so ostala zaprta.

Lani je bil izvoljen guverner, ki je obljubil, da oprostí Mooneyja, če bo volitev uspešna. Z novim letom je nastopil svoj urad in Mooney je prost, dva in dvajset let starejši, a v srcu prav tako mlad kot takrat, ko je San Quentin postal njegov dom, prav tako poučen o razmerah v deželi in po svetu kot da je bil vsa ta leta na svobodi, prav tako pripravljen na boj za pravice delavstva kot ko je bil dva in dvajset let mlajši. . .

Enkrat se je zgodila pravičnost. Kljub temu — dokler je naš svet tak, kakršen je, je vsa pravica velika loterija, v kateri jih nekoliko zadene, večina pa izgublja. Mooney je — po dva in dvajsetih dolgih letih — dobil in z milijoni trpinov, katerim je postal živ simbol, se veselimo tudi mi. Sacco in Vanzetti, na

primer, sta izgubila. In na milijone jih je, ki jim je pravica znana le po imenu.

Zakaj v kapitalističnih razmerah ne more biti pravica nič drugega kot igra in le malo jih je, ki morejo zadeti. Da postane pravica varna last vsakega, mora biti družba, v kateri živimo, sama zgrajena na pravičnosti. Sedanja ni in nesreča je, da se premnogi tega ne zavedajo. Kadar bodo vsi, ki vzdržujejo ta svet in ga vodijo naprej z delom svojih rok in glav spoznali to in postavili človeško družbo na temelj pravičnosti, ne bo več Mooneyjevih afer in število ječ se bo skrčilo, dokler ne postanejo z oplemenitvijo vsega življenja naposled nepotrebne.

Pozabljenje Martina Prividnika

ETBIN KRISTAN

ES DAN se je potikal po Bohinju in polagoma je pozabil. Zjutraj je odšel z Bleda, skrajno nejevoljen, ker mu je letovišče postalo prav tako zoprno kakor mu je v mladih letih bilo priljubljeno. "Človek neprenehoma posega s svojo nerodno roko v dela umetnice prirode in kadar kaj prav temeljito pokvari, si še domišlja, da je storil kaj velikega." — V Bohinju je bilo drugače in tako je pozabil.

Stremljenje po pozabljenju mu je bilo zvest tovariš na vseh potih njegovega življenja. Če bi bil kje drug svet in bi mogel uiti tja, bi storil to, tudi če bi moral poplačati beg z mnogimi leti svojega življenja; ker pa ni ne planeta ne vsaj osamljenega otoka, kjer bi se mogel naseliti in živeti po svoji volji, je pozabljenje edini izhod. V duhu je že davno popravljal svet, pa ni nič zaleglo. Spominja se včasih—še ko je hodil v ljudsko šolo, mu ni pot prav nič ugajala in namenil se je, da zasadi, kadar doraste, vse do šole velik, senčen drevored, kakršnega je videl v Ljubljani, kamor ga je bil oče enkrat vzel na sejem. No, takrat je bil še otrok in ni poznal težav, ki ovirajo vse lepe namene. Življenje mu je pokazalo, da učitelji niso govorili resnice—bodisi, da je sami niso poznali, ali pa so mislili, da je modro, tajiti jo, če je neprijetna. Morda so imeli prav; spoznanje pride tudi brez šole, še prezgodaj, z vso okrutnostjo in brez prizanašanja. Poglej na desno—grdoba, na levo—krivica, tukaj lakom-

nost, tam nestrpnost, nizkotnost gospoduje, znanje tlačani . . . eh!

Že ime ga jezi. Martin! Zakaj prepuščajo starim, da dajejo otrokom imena? Kakšno blagoglasje je v Martinu? Ni čuda, da pravijo Hrvati, Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba. Kako bi mogel človek ob takem zvoku misliti na kaj pametnega, na kaj lepega? Zdaj mora vlačiti to zoprnost vse življenje s seboj kot opomin, da mora človek biti suženj. Celo v taki stvari, ki se ne tiče nikogar, razen njega, nima svoje volje, pa govore o človeškem dostojanstvu, o višku stvarstva, o neumrjoči duši. Ba!

Zakaj mora biti na svetu toliko nesmisla, ko se vendar zdi, da je v naravi vse zakonito, torej logično? Na milijone let je potrebovala priroda, da je izoblikovala bitje, v katerem naj bi odsevala vsa njena modrost in umetnost, pa kakšen je uspeh vsega tega dela in truda? Če bi bila naredila mravlje ali čebele velike in jim dala dar govora, ne bi moglo biti slabše, nemara pa bolje, mnogo bolje.

Prav ko mu je prišla ta misel, kdove odkod, mu je pa prišla v roke knjiga, o kateri je vedel, da je iz knjižnice in v njej je čital, da spadajo mravlje med najbolj bojovite in roparske živali, da imajo sužnje, da vzgajajo posebno kasto vojakov, ki niso za nobeno rabo kot za boj in se ne morejo niti same hraniti. Torej ni le človeštvo tako zmedeno, ampak ves svet je ogromna blaznica, iz katere ne more biti nobenega izhoda. Čemu se še ukvarjati z vpraša-

njem, zakaj je tako in kdo je odgovoren, ko ni pomoči? Čemu sploh živeti, ko je vse le velikan-ska prevara? Kjer iščemo smisel, ga ne najde-mo, ker ga ni. Kadar modrujemo o pravici, go-vorimo neumnosti, ker je nemogoča. Kadar po-stavljamo cilje, morajo obviseti v zraku, ker ni zanje nikjer trdnih tal. Če človek misli, pri-haja iz ene zagate v drugo, ker ni resnične re-šitve za nobeno vprašanje. Narava, ali tisto neznano, na vsak način hudobno božanstvo, ki se skriva za njo, nas vodi za nos, da si domiš-ljamo neko razumevanje, da vidimo razumnost, kjer je ni, da pričakujemo od življenja izpol-nitve, ki nikdar ne pridejo, pa se roga našim stremljenjem in upom, ki nam jih je vsadilo v srce, da se na njih krilih dvigamo v oblake, kjer se peroti premočijo in odpadejo, pa teleb-nemo kakor vreča starega železa na zemljo. Kljub temu večnemu ponavljanju se pa nikdar ne izučimo.

In živimo. — Zakaj? Ali se bojimo smrti še bolj, ker ne poznamo njenega sveta? Ali na skrivnem mislimo, da je tisto čudno božanstvo res podobno človeku in se danes ali pa jutri naveliča te igre, pa premeša karte, da zavlada na svetu razumnost? Tudi v tem ni smisla, pa vendar se oklepamo življenja kakor da ni bil svet enak, ko nas ni bilo in se ne bo v zvezdov-ju nič izpremenilo, kadar nas ne bo — poju-tršnjem, ali pa v dvajsetih ali petdesetih le-tih. Tudi Martin Prividnik si ne koplje name-noma groba, dasi se njegovi možgani včasih igrajo z idejo samomora, pa vedo, da se le i-grajo.

Pozabljenje je edina rešitev in to je tako težko doseči. O — bilo bi lahko. Pozabljenje je v vinu, žganje ga še hitreje privabi, ljudje so ga našli v rastlinah, v maku, v hašišu; am-pak taka sredstva se Martinu upirajo. Večni "zakaj" bi zopet hotel pojasnila. Ali se boji, da postane v pijanosti smešen ali da naredi opij trepetljivo iz njega? . . . K vragu s tem zbadanjem! Po samokresu ne mara poseči, po steklenici pa tudi ne, enostavno zato, ker ne mara . . . In nekje pod kožo čuti, da ta razla-ga ni popolna in ne odkritosrčna . . .

Bil je čas, ko je Martin pozabil na svoje stremljenje po pozabljenju. Ves svet je bil prav tak kakor prej, ljudje se niso nič izpre-menili, pravice ni bilo na zemlji nič več kot po navadi in kjer pred tem ni bilo smisla, ga se-

daj tudi ni bilo. Toda Tinka je imela lepe mo-dre oči in nekaj blagega v njih, njeni rjavka-sti lasje so se brez klešč zvijali v kodre in ka-dar so ji lica zardevala, ni barva prišla iz drogerije. Kadar se je nasmejala, je bilo vsa-ko modrovanje nekje za ogromnim plotom in dvomi so se poskrili kakor miši, kadar zavo-hajo mačko. Tinka ni sovražila pametne bese-de in lepota njene polti in praksitelskih oblik ni zakrivala pomanjkanja možganskih funk-cij. Martin je ljubil vsako lepoto, toda prej ga je zadovoljila cvetka brez dišave kot dekle, ki ustreza vsem zahtevam sodnikov pri tekmi za kraljico krasote, če zija za vso to zunanjo po-polnostjo notranja praznosta.

S Tinko se je sprijaznil. Rad se je ž njo izprehajal, ker mu je bila njena družba prijet-na. Včasih sta pozabila na vso okolico, ker ju je razgovor odvrnil od vsega, kar bi bile oči mogle videti; drugič pa sta opazila vse, kar se je prikazalo njunim pogledom. Prijaznost je postajala vse toplejša in kmalu sta jo ime-novala prijateljstvo. Ogrevale ga je nemara sonce, ki je ob zahodu barvalo nebo s čudovi-timi odsevi, morda pa še bolj neka toplota, ki se je po nerazodetih zakonih porajala v srcih. Polagoma sta se začela na tihem čuditi sama sebi in zbujal se je sum. Ali je to prijatelj-stvo? Ko sta se začela družiti, nista imela no-benih drugih namenov. Obema je bilo pusto in ko ju je slučaj seznanil, je bil pozdravljen, ker je skrajšal dolge ure in pobezal mrtvilo, da se je zganilo nekaj živega. Razlika v spolu ni bi-la važna; prepričana sta bila, da je v njunih dušah nekaj sorodnega, kar se jima je odkri-valo, čim bolj sta se drug drugemu razodeva-la. Take so bile njune misli, toda sčasoma se jima je zazdelo, da je v človeku dvojje življenj, ki hodita vsako svojo pot in se eno ne briga za drugo. Previdno sta molčala o tem kot da bi tam bilo zapisano, da je vhod prepovedan. Ti-ste nepreiskane snovi v srcih so se pa množile in so ju bolj in bolj napolnjevale. Imeti mora-jo neko čudno moč, zakaj od njih je včasih za-žarelo v očeh, dasi ni nobena volja tako uka-zala. In v prsih je včasih zagorelo in se raz-širilo po telesu kakor vročica. In celo ponosne, mogočne misli so se morale vkloniti in nesliš-no izreči vprašanje: Kaj neki poraja take sno-vi? Ali je to. . . mar. . . ljubezen?

V vprašanju pa je bil pravzaprav odgo-

vor. Zakaj če ne bi bila ljubezen, se vprašanje sploh ne bi bilo porodilo. Naenkrat sta vedela oba, kaj je vzkliko iz prijateljstva. Toda vsak je vedel o sebi novost in oba sta bila plaha. Do včerajšnjega dne sta bila oba prepričana, da sta nekaj vredna, kar naenkrat pa se je oglasil dvom. Čudno je človeško srce — kakor da je vsako ustvarjeno po drugem kopitu. Čuden je tudi tisti stroj, ki izdeluje misli; v eni glavi hiti kakor sonce z razpošiljanjem svojih žarkov, v drugi pa dela kakor kamera, ki prikazuje dirjajočega konja s počasnostjo polža. Da reši uganko, koliko je pet in dvajsetkrat pet in dvajset, pretrpi muke jetnika v dahavskem taboru, da pa vpraša dekleta, ali mu hoče biti žena, opravi v treh sekundah brez hitrejšega utripanja srca. Drugi pa prodre igraje v skrivnosti atoma, a preden se odloči, ali bi jo vprašal, spozna, kaj mora pretrpeti duša v vičah, preden se je sveti Peter usmili.

Ali naposled je postala tortura dvomov tako močna, da je Martin ni mogel več prenašati in ko mu je odgovorila, da bi bil moral že davno spoznati, kako težko je čakala na njegovo vprašanje, je zardel kakor šolarček, ki ga je učitelj zasačil, ko je risal "obraz" na tabli.

Vse je bilo naenkrat izpremenjeno. Naj bo skrivnostni cilj svetov kakršen koli, življenje je vendar vredno življenja. Naj se razganja norost po svetu, njune ljubezni ne more premagati. In toliko jima daje misliti, da ni niti časa za strahove in pošasti, ki so včasih prežale nanj iz vsakega kota in se plazile po vsaki senci. Tudi v kota je prodiralo več luči in sence niso bile več tako mrke. Sploh se je vse nekam omililo in ublažilo. Oči niso oslepele in ušesa niso oglušila, toda kar je bilo videti in slišati, ni imelo več samih bičev in škorpionov. Besni srd, ki je vlačil blaznost za seboj, se je umaknil skomizgovanju in mirnemu presojanju kakor da je ustroj njegovega telesa zahteval mir, da bo sposoben za delo, za delo, brez katerega tudi najbolj plameneča ljubezen ne prebrede puščaj in džungel življenja.

Svet je medtem korakal svojo pot in se ni zmenil za nobeno ljubezen, tudi za njuno ne. Njegov voz je drdral po čudnih potih. Martinu niso ugajale in mnogim drugim ne, toda njegove roke so bile preslabe, da bi ga bil ustavil. Sploh ni bilo videti nikogar, ki bi ga ustavljal

— nemara je vsakdo mislil kakor on: tisti, ki imajo oblast, ravnaajo, mi pa nismo oblast. V zraku je bilo nekaj grozečega, razložiti se pa ni dalo natančno. Znanje, ki ga imajo mogotci, je ponižnim navadnikom nedosežno; kaj bi se ukvarjali z rečmi, ki jih ne razumejo in ki jih ne bi mogli obrniti ne na eno ne na drugo stran, tudi če bi jih razumeli! Tupatam so se pač oglašali nepoklicani preroki, govoreči ne-navadne besede o sili skupnosti, toda Martin se je spomnil tistih dni, ko je sam škripal z zobmi, sodil in presojal in obsojal, stiskal pesti in jih dvigal proti nebu in — ni ničesar opravil. Skomizgnil je. Zameril ni prerokom in ni zatulil z derviši, ki so jih hoteli križati, zakaj vedel je, da se v duši lahko nabere gneva, da mora prekipeti in ga ni mogoče goltati. Ampak skoraj smilili so se mu, ker srd in klici ne dosežejo ničesar.

Oblaki pa so postajali bolj in bolj svinčeni, srca so čutila težo in bilo je videti, da mora zdivjati nevihta. Ali kje naj završi? Kam naj udari strela? Nad kom naj se znese huda ura? Iz katerega pekla je bes, ki grozi, pa se ne razodene?

Šepetaje, kakor da bi z glasno besedo zdramili vse strahove, so ljudje začeli vpraševati: Ali bo vojna? In so se stresli. Zakaj ustrašili so se vprašanja samega. Hiteli so odgovarjati, da ni mogoče. Zakaj naj bi se odprla klavnica? Majhne praske se primerijo tu pa tam, toda velika vojna — v naših časih — ko bi se odprlo na milijone grobov — ko so nam veliki možje, ki vladajo, tolikokrat zatrdili, da so nam pridobili na vseh straneh same prijatelje — ne, ne, ne. Nekoga je tlačila mora zadnjo noč pa se še ni otresel strahu. To ni več doba divjakov; noben cesar ne bi dovolil, da bi se poklale nepreštete trume njegovih vdanjih podložnikov. Vladarji verujejo v tistega Boga, ki je ukazal: "ne ubijaj!" in ki je dejal: "Maščevanje je moje." Ne, ne, ne — vojne ne bo.

Martinu so prišle do ušes podobne besede. Zmajal je z glavo, premislil in dejal: "Najbrže bo vojna." — "Kako? Zakaj? Saj bi bilo nesmiselno! Nobenega razuma ni v tem." Pa je odgovoril: "Prav zato, ker ni ne smisla ne razuma, se mi zdi, da bo vojna."

Prišli so dnevi, ko so ljudje komaj dihal. Nekateri so bežali iz mesta, na samotno polje

ali v gozd, ker so se bali, da jim bo od napestosti počila žila, ali živec, ali kdove kaj. Drugi so hodili z enega mesta na drugo kakor da bi nekje morali zaslišati besedo, ki pove vse. Sedli so, da bi se spočili, pa so takoj vstali, ker na tem stolu niso imeli miru. Drugo jutro pa je napetost pričakovanja minila in molk je pokrival tukaj črno tugo, tam razjedajoč bes in v drugih dušah daveč obup. Odgovor je prišel, cesar poziva svoje zveste narode, da stoje trdno ob njegovi strani v boju, ki mu je bil vsiljen in ne omagajo do zmage, do katere jih povede Bog.

Martinu je v duši zagrmelo: "Laži! Hinaščina! Rop in umor!" Tisoč misli se je zabiskalo in vse so se hipoma izgubile v temi. Nič ne moreš. Tam je moč, ti pa si slabost. Ti imaš prav, ampak njihova volja velja. Kar bodo ukazali, to storiš. Če bodo rekli: "Poklekni in moli, da pobijemo več njihovih kot morejo oni naših," pa poklekneš. Če bo povelje: "Zabodi!" pa zabodeš. Če bi ne zabodel, ustrela tebe. Ali ti je mož, ki ga zakolješ, kaj storil? Nikdar ga nisi videl. Morda preklinja klanje kakor ti, morda je blag fant, ki sanja o lepoti, morda ima doma ljubico kakor ti in bi dal zanjo srčno kri kakor ti, a nikdar več je ne bo videl, ker si mu ti zasadil bodež v srce kakor ti je bilo ukazano. Morda pa zadoni njemu prej ukaz in v tvoja prsa najde bajonet prav tako lahko pot. Zverstva dan je napočil, zločin postaja krepkost in blaznost je modrost. Pa kaj boš ti s svojo kletvijo ali s svojim blagoslovom, ko si prašek, oni pa so svet...

Če ga bil kdo pozneje, ko je vse minilo, vprašal, kako je bilo, bi bil Martin zarenčal kakor nad tolovajem. "Ne govori o vojni!" Sicer se ni nikdar razburjal, toda vojne ni smel v njegovi navzočnosti nihče omeniti, kaj še da bi kdo razpredal dogodke ali prodajal spomine!

Seveda so ga vzeli. V tistih dneh je bilo Tinki bolj hudo pri duši kot njemu. Pa vendar je morala zatajevati svoj strah, svoje skrbi, svoje težke misli. Ni ji tajil svojega sovraštva do malikov, ki premikajo oblake in odpirajo mehove vetrov, toda sam zase se je kazal brezbriznega kakor da je zapisano, da se njemu ne more zgoditi nič. Njuni načrti so za nekaj časa porinjeni na stran, zakaj vojna ne bo končana v dveh mesecih kakor trdijo, ker ne razumejo,

ali pa, ker hočejo varati ljudstvo; lahko se zavleče celo leto. Ampak kadar bo končana in se vrne, bo vse kakor sta hotela in nihče ne prekriža njunih računov. To leto bo izgubljeno, ampak izbrišeta ga iz svoje knjige in njuna ljubezen ne bo trpela zaradi načrtov novih Cezarjev, ki hočejo osvajati svetove. Govoril je s takim glasom, da se je Tinka popolnoma vživela v njegove upe in zrla v bodočnost kakor v raj, ki se mora odpreti po izkušnjavah pekla.

Kadar je ostala sama, so se vračale skrbi in dvomi, zbirala je pa svoje moči, da bi jih premagala in ostala čvrsta in pripravljena — za bodočnost.

Martina so premeščali kakor brez glave. Vsaj njemu se je tako zdelo. Pa kaj naj bi drugega pričakoval od ljudi, ki delajo vse brez glave, zakaj če bi jih vodil razum, ne bi bili nikdar mogli začeti te blazne igre, v kateri je vse neumno — na drobno in na debelo. Nekaj časa so ga imeli na severu. Pomikali so se naprej, umikali so se nazaj, pa so zopet zlezli nekoliko naprej in vse se je zdelo brez repa in glave. Njegov bataljon je enkrat dobil ukaz, da napade. Poveljnik je odgovoril adjutantu, ki je prinesel nalog, da bi bilo blazno, z majhno četo napasti silno utrjeno pozicijo, ki jo brani petkrat močnejša sila, pred katero je odprto polje brez najmanjšega zaklona. Trikrat se je adjutant vrnil z nalogom, zadnjikrat je bil napisan in podpisan in poveljnik se je moral vdati. Napadli so in so bili odbiti. Ko so se vrnili, je bilo od vsega bataljona petintrideset živih in med temi jih je bila polovica ranjena. Martin je bil med živimi, ampak kar je bil videl, ga je tako morilo, da bi bil rajši med trupli, raztresenimi po poljani. Duša mu je bila tako izmučena, da je pozabil celo na Tinko in le kletev, namenjena onim, ki so ukazali to blazno loterijo, v kateri ni bilo mogoče zadeti, se mu je neprenehoma ponavljala v duhu. Tistega večera se je prvič v svojem življenju upijanil. Ko se je iztreznil, se mu je vrnil spomin na Tinko in ob njem se je skoraj zjokal. Ampak kar ji je pisal, so bile le besede. Strašnega poraza ne bi bil smel omeniti, pa tudi ne bi bil hotel, da ji ne bi položil še težjega kamna v srce; svoje ljubezni pa ni hotel razodevati vojaškim cenzorjem, da bi se porogljivo in nizkotno naslajali.

Kmalu na to so ga premestili v Alpe in

tam so ga pošiljali zdaj sem, zdaj tja, kdove zakaj in čemu. V nekem napadu je bil ranjen v stegno. Njegov oddelek se je moral umakniti, nikakor mu pa ni šlo v račun, da bi postal jetnik. Posrečilo se mu je, da se je zaril v neko skalnato razpoko in ostal neopažen, ko je sovražnikova četa hitela mimo. Kmalu se je vrnila, ker se ji najbrže vendar ni zdelo varno in ostal je sam. Rano si je za silo povezal, toda zelo je oslabil. Zaspal je, pa se zbudil in zopet zaspal. Ura se mu je ustavila in čas se mu je popolnoma zameglil. Enkrat je poskusil vstati, toda čutil se je preslabega in zanimanje za vse ga je minilo. Le ko je popil vso vodo in ga je žeja začela mučiti kakor hudobec, se je posilil in plazil okrog, dokler ni našel hladnega studenca. Glasu ni bilo od nikoder. Čutil se je, da se ni vrnil njegov oddelek, toda njegove misli so bile tako lene, da se niti za to ni mnogo briga. Nekaj trdega kruha in klobase je še imel in to je polagoma povžil, bolj zato, ker mu je razum ukazoval, da si ohrani moči kot iz želje po hrani. Mnogo je spal in mnogo se mu je sanjalo.

Tinka dolgo ni dobila nobenega pisma. Začelo jo je skrbeti, kar zgrozila se je pa, ko so njeni starši dobili ukaz, da zapuste bivališče, ker je civilno prebivalstvo na poti vojaškemu kretanju in ker bi bivanje v kraju lahko postalo nevarno. Kako naj sporoči Martinu? Zadnje njeno pismo ji je bilo vrnjeno z opazko, da je njegov naslov nepravilen. Kam naj mu piše? In kam ji bo on pisal, ko še sama ne ve, kam pojdejo?...

Te skrbi so se izpremenile v nadčloveško muko, ko je prišla v avstrijsko mesto in čitala v listu med vojnimi objavami, da je med pogrešanimi rezervni poročnik Martin Prividnik. Med pogrešanimi! Ali pomeni to, da se je res izgubil, ali je le omiljen izraz, ker nočejo reči, da je mrtev? Neko poznejše poročilo je povedalo, da je ostal ranjen na bojišču. To je bilo vse. In bilo je za Tinko več kot dovolj. Kolikor koli je pozneje listala po časnikih, nobene besedice ni več našla o njem...

Martina so našli pastirji in ga odnesli v svojo koč. Povedali so mu, da ni od one bitke opaziti nobenega vojaškega gibanja v kraju in tudi ne vedo, kje je najbližja vojaška bolnica. Stregli so mu, kolikor so mogli in iskali po planinah zelišča za njegovo rano. O-

kreval je zelo počasi, ker je bil silno oslabiljen. Komaj je verjel, da je ležal v samotni skoraj dva tedna, preden so prišli pastirji. Dva meseca je prebil pri njih in v zahvalo in spomin jim je pustil svojo uro. Potem se je poslovil. Moral je najti kakšno četo, ker bi ga sicer smatrali za begunca. Še bolj kot ta misel, ki se je zdela, da plava le v zraku in se mu oglašča od zunaj, ga je gnala želja, da najde priliko za stik s Tinko. Povedati ji mora, da je živ in dobiti mora naslov, kamor mu bo mogla pisati. Bilo mu je vseeno, ali ga pošljejo v bolnico, ali na dopust, le da more potolažiti njo.

To je ostalo v želji — vse na svetu je bilo narobe. Njega so pridržali v bolnici in tako ji je lahko naznanil naslov. Toda ona ga nikdar ni dobila. Čez par mesecev je bilo njegovo pismo vrnjeno, toda on ga tudi ni prejel, ker so ga medtem zdravniki označili za zdravega in ga zopet poslali na bojišče. Skrbi so ga morile, pomagale pa niso nič. Skrbi so morile tudi Tinko, pa ji niso prinesle nobenega uspeha. In vojna se je nadaljevala, zdelo se je, da je nikdar ne bo konec.

Vendar je prišel. Na milijone ljudi se je veselilo in nekaj čudnega je bilo v tem veselju. Nikjer ni bilo preveč pijače, pa vendar je bilo kakor da je vse pijano. Vojaki so komaj verjeli, da ni več klanja, a ko se jim je to spoznanje utrdilo, niso bili več vojaki. Čemu, ko je vojna končana? Kje smo doma? Kako pridemo tja? Čakati na povelja? Saj ni več vojne, torej ni več ukazov. Hej, mir je, bratci, živeli bomo, pozabili bomo na zakope, na slavo in uši. ...

Martin se ni veselil. Vojna je končana. Ali je končana vsa blaznost? Ali je spametovala ljudi? ... In kje je Tinka?

Kje je Tinka? To je bilo vprašanje vsakega dneva, vsake ure. In odgovora ni bilo od nikjer. Bil je tako zmeden, da dolgo ni vedel, kaj bi počel. Ves čas nobenega pisma. Če je pisala, se niso mogla vsa izgubiti. Nekje v armadi so vendar morali vedeti, kje je njegov oddelek. Niti ko ji je iz bolnice poslal naslov, mu ni odgovorila. Obračaj, suči, premišljaj, delaj, kar hočeš, drugače ni mogoče kot da je pozabila.

Skelelo je to in peklo, toda očitati ji ni mogel. Kako naj bi ona ostala mirna, modra

in zvesta — zvesta! kakšna beseda — ko je ves svet bil blaznica? Ne, očitati ji ni mogel, toda to ni bila tolažba za njegove bolečine.

Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba. . . da, tako je bilo. Nekaj časa je bilo, nekaj lepega časa, kratkega časa, ko je verjel. Takrat se mu je zdelo, da so mu oči jasne, pa so bile najbolj slepe. Takrat je pozabil na svoje dvome in na svoja spoznanja, pa se je vse zgodilo le kakor je že davno slutil — tisto okrutno božanstvo se poigra s teboj, odpre ti vrata v svet lepote in upov, da se more zakrohotati, kadar ti jih zaloputne pred očmi.

Obupati, obesiti se, ali pa pozabiti — druge izbere ni. . .

Nekega dne je Martin odšel v kraj, kjer je Tinka živela, preden je prišla v mesto, kjer se je seznanil ž njo. Nič je ni mislil nadlegovati. Le od daleč bi pogledal hišo in čakal, če bi kam šla, da bi jo videl. Le da bi jo videl. Niti nagovoril je ne bi. Zakaj to bi jo morda bolelo. In če je omožena — najbrže je omožena in morda ima otroke — bi ji na tistem zaželel vso srečo na svetu in bi prav tako na tistem odšel.

Odpeljal se je tja in vprašal starejšega moža za hišo. Ta mu jo je pokazal in povedal, da so bili dolgo v drugem kraju. Martin se je začudil in vpraševal dalje. Starec je poznal ves kraj, vse ljudi in vso njih zgodovino in Martin je zvedel vse, kar je hotel — ne tako kakor bi bil hotel. Rana je še haje zaskalela. Tinka je bila prepričana, da je vojak, katerega je ljubila, padel. Vsaka druga možnost je bila izključena. Pogrešan je bil, pisal ni, nihče ji ni znal povedati nič drugega kot da je bil ranjen in da ga niso našli. . . Tolažili so jo, starec pa misli, da je nihče ni potolažil. Ko so leta potekala, so ji starši prigovarjali, da naj se omoži, saj je bilo snubcev dovolj. Upali so, da se popravi, če bo imela dom. Bila je zelo slaba. S fanti ni bila neprijazna, sprejela pa ni nobenega. Starec misli, da ni mogla pozabiti na svojega vojaka. Morda je na skrivaj celo mislila, da se zgodi čudež in da se vrne. Ampak mrtvi se ne vračajo in zato je odšla k njemu.

Kako. . . ?

"Ni bila le navadna slabost. Bila je boizen; zdravniki pravijo tako — jetika. Meni

se pa zdi, da ji ni bilo mnogo do življenja. Lani je umrla. . ."

Martin se je vrnil. V glavi ga je nekaj stiskalo. Kaj sem zagrešil? Kaj bi bil mogel storiti, pa nisem storil? Vračalo se je in sili-lo vanj, vračalo se je pa tudi spoznanje, da se ni moglo drugače zgoditi, da ni kriv on, da ni bila kriva ona in da je okrutnost edini smisel življenja. Premagati je ne moreš, glej da pozabiš. . .

Martin je postal samotar. Govoril je, kjer je moral, v šoli in le, kar je moral. Redkokaj je sedel s prijateljem v gostilno, toda naj sta pričela razgovor o čemer koli, Martina je dregalo in pehalo, da je naposled začel razvijati svoje osebno verovanje, svojo vrst pesimizma, svojo filozofijo nihilizma. Prijatelj je bil dobrodušen in potrpečljiv, toda enkrat ga je prevzelo, pa ga je zavrnil: "Vedno godeš eno. Saj se v mnogih kritikah strinjam s teboj. Ampak to so vse prazne besede. Zakaj ne storiš kaj? Stopi na oder in tam povej. Kaj si pridobil, če pridobiš mene?"

"Pridobil?" ga je Martin začuden pogledal. "Pridobil koga? Pridobil za kaj? V blaznici lahko ublažiš ravnanje z bolniki, to je vse. Jaz nisem strežaj, surov pa tudi nisem z norci."

Prijatelj je spoznal, da hodijo njune misli po povsem različnih potih, kjer se nikoli ne morejo srečati. . .

V Bohinju je Martin našel nekoliko pozabljenja. Tukaj se je narava menda nekako izmuznila rokam tajnega tirana in razvila svojo neoskrunjeno lepoto. Tukaj je bil mir, ki blaži celo človekovo izmučeno dušo. Slap Savice kaže čistost, po kateri hrepeni srce in tam se dvigajo gore kakor večni dokumenti, da je izven človekove oblasti nekaj trdnega, nekaj stalnega, veličastnega, česar ne razumemo, pa vendar občudujemo in celo včasih sprejemamo kot zagotovilo, da je morda, morda nad vso blaznostjo nekje nekakšen smisel. Da, tukaj človek pozabi. . .

Dolga hoja ga je utrudila in pomirila in Martin se je zleknil in zaspal. Sanjalo se mu je. V sanjah je videl svet vse drugačen. Bila je lepota, na poljih se je zibalo klasje, gorska stran je bila vsa posuta s cveticami, ptiči so peli kakor skladen zbor, ljudje so se bojevali, ne za razširjenje meja in za oblast,

ampak za podiranje plotov, ki so postavljeni spoznanju, za plemenitejšo življenje, za lepoto, za ljubezen... Blago se mu je sanjalo...

Zbudil se je. Potegnil je z roko po čelu. Sanje! Nič drugega kot sanje.

Pa se je nasmehnil. Ta gozd, te skale, to jezero, to vendar niso sanje. Človeška roka še ni posegla v to. Mikalo ga je jezero, da bi se okopal. Zaplaval je. "Tako bi človek dal, da ga nosijo valovi. Tako bi človek umrl in našel vse pozabljenje."

Nekje je počil strel. Moralo je biti daleč.

Toda počilo je iznenada, baš ko je mislil na mir in pozabljenje. Ustrašil se je. Če se ne bi bil, bi lahko premislil. Pa se je ustrašil. Bilo mu je kakor da kdo strela nanj. Hotel je izplavati. Ali ustrašil se je prehudo. Roka je bila kakor lesena in se ni zganila. Hotel je zaklicati na pomoč. Glas mu ni prišel iz grla. Strah je rasel, ga stiskal, davil, dušil. Napor ga je le slabil. Roki sta omagali.

Drugi dan so ribiči našli njegovo truplo in dnevniki so poročali o ponesrečbi čudaka, profesorja Prividnika.

Karel Čapek

OPET JE ODŠEL EDEN, ki ga bo knjiga dolgo in težko pogrešala, mož, ki je seznanil svet z imenom svojega naroda kakor stvarnik in predsednik Čehoslovaške, Masaryk, čigar učenec je bil. V naši decembrski številki je Klančar omenil, da je Čapek sedaj skoraj edini češki avtor, ki ga uspešno prevajajo. To je bilo v decembru. Sedaj je januar in Čapka ni več med živimi. Vzela ga je pljučnica; Čehi, ki danes škripljajo z zobmi in stiskajo pesti in ne morejo skoraj nič drugega kot čakati, čakati kakor Izraelci v jetništvu, pa pravijo, da je umrl za boleznijo svoje domovine, ker mu nova postava ni dovolila, da bi živel in delal, govoril in pisal kakor mu je narekovalo srce, služiti novim gospodarjem pa ni mogel.

Kakor naš Cankar, je bil tudi Čapek upornik. Njegov pogled ni bil obrnjen v preteklost, temveč v bodoče dni, za katere je delal po svojih najboljših močeh. V Čehoslovaško je imel zaupanje, ne kot ozkosrčen patriot, zakaj njegovo obzorje je obsegalo vse človeštvo, ampak ker je verjel v sredstva demokracije, s katerimi naj bi človeštvo doseglo svoje višje cilje.

Med novejšimi češkimi pisatelji je menda bil najplodovitejši; polje njegovega dela je bilo nenavadno obširno. Pisal je povesti, igre, članke, potopisne črte in podlistke, katerim je vlil novega duha in jim pritisnil svoj posebni pečat.

Čapek je bil sin ljudstva in to se izra-

ža v večini njegovih spisov. To jim daje tisti značaj, ki je tako prijel tuje prevajalce, da so mnogi njegovi spisi prevedeni skoraj v vse kulturne jezike. Prevajal je pa tudi sam, da seznani svoj narod z moderno francosko liriko in je z velikimi težavami sestavil antologijo francoskih pesnikov, na kateri je začel delati že v času svetovne vojne. Ni dvoma, da je ta zbirka močno vplivala na mlajše češke pesnike, ker se ta vpliv prav lahko opazi v njihovih pesnitvah.

Ameriko je ž njim najprej — in menda najbolj — seznanila njegova drama R. U. R., ki je naredila tak vtisk, da je angleščina sprejela besedo "robot" za svojo in jo rabi kakor da jo je poznala od davnine. Kakor v tem delu, kaže Čapek tudi v mnogih drugih, včasih s pikro satiro, ponižanje, v katero pehajo človeka razmere kapitalistične družbe.

Zadnji njegovi drami sta "Bela bolezen" in "Mati." V teh delih je sovražnik fašizem in pisani sta tako jasno, da ni treba nič ugihati, kam je boj usmerjen. Ko spozna mati, kaj se godi po svetu, kjer padajo bombe iz zraka na mirna mesta in pobijajo strojne puške nedolžne otroke, zakliče sinu: "Pograbi puško in pojdi v boj!" ...

V času češke krize je Čapek apeliral na francoske pisatelje za njih moralno pomoč. Največji med njimi so nato izdali proglas, v katerem so dejali: "V imenu svobode misli, ki je sedaj v nevarnosti za moze in za njih dela, predvsem v španiji in Čehoslovaški, pozivamo vse francoske pisatelje, da se

nam pridružijo z zahtevo, da se prisodi Noblova nagrada za literaturo velikemu češkemu pisatelju Karlu Čapku. . ." Noblove nagrade sicer ni dobil, toda priznanje, izrečeno v tej izjavi, mu je bila zadostna počastitev.

Že težko bolan, je Čapek napisal sledeče:

"Kaj storiti? Strašna razdalja loči eno ljudstvo od drugega. Bolj kot vse drugo, bi človek rad kar ostal doma; in, najbolje, da bi bile duri zaklenjene, zavese na oknih za-

grnjene — pa naj gre vsak svojo pot kakor se mu poljubi. Nihče me sedaj ne more brigati. In tako lahko zatisnem svoje oči v miru."

Zjutraj so Lidove noviny objavile te vrstice: zvečer ni bilo Čapka več med živimi. Ampak tisti, za katere se je briga vse svoje življenje, ga ne bodo pozabili in njegovi spisi bodo govorili glasneje od kričanja tistih, ki mislijo, da morejo zatreti svobodo misli.

Chamberlain v Rimu

O SE JE mož z marelo—to mora biti izrečeno z vsem spoštovanjem, zakaj ta zgodovinski dežnik velja petnajst dolarjev — ko se je torej veliki mož, velik vsaj po svoji dolžini, vrnil iz takozvanega večnega mesta, pravijo, da se je Angležem odvalil kamen s prs. To pomeni, da so se bali tega njegovega potovanja še bolj kot izletov od Berchtesgadenu pa do Muenchena in da so bili potolaženi, ko jim je časopisje clivendenske svojati zatrjevalo, da to pot ni ničesar prodal, nobene kosa Anglije in niti nobene francoske posesti ne.

Sicer tudi kupil ni ničesar, ampak po prejšnjih izkušnjah z njegovimi ekskurzijami se seveda nikomur ni moglo sanjati, da bi v Italiji srečal svetega Miklavža; če res ni dal Italiji Korzike ali Tunizije, se je že to smatralo za uspeh, ki je presegal vse upe.

Zadoščenje se je preneslo iz Anglije v Francijo in — kakor smo videli v tukajšnjem "merodajnem" časopisju, je preplavalo tudi Atlantik. Angleški imperij je še cel, Francija še ni razkosana, Chamberlainova pot je bila torej "uspešna."

O da. Ljudje, ki so, bodisi od rojstva, ali pa po lastnem namenu kratkovidni, so lahko sprejeli to razlago. Lahko so se celo malo poveselili, ko so čitali, da so bile slavnosti v Rimu hladne, da ni bilo tako velikih vojaških parad kot lani, ko je Hitler prišel na vizito, da je Mussolini bil očitno slabe volje.

Toda Chamberlain sicer še ni naravnost prodal Francije, angleški in francoski vladni besedniki celo zelo glasno zagotavljajo, da bo

Anglija "neomajno" stala ob strani Francije, če bo napadena, resnica je pa vendar, da je človek, ki mu Angleži na škodo vse Evrope in skoraj na škodo vsega sveta dovolijo, da vodi njihovo barko, izdal svojo zaveznico s tem, da je Mussoliniju prodal Španijo.

Naravno, da ima razlago tudi za to. O— nekaj je dosegel v Rimu in s tem je tako potolažil lahkovernega Daladiera, da je proti svojemu prvotnemu namenu prepovedal otvorenje španske meje; Mussolini je namreč Herr Chamberlainu obljubil, da ostane položaj v Sredozemskem morju neizpremenjen, tudi kadar zmaga Franco, po pravici, kadar zmaga jo italijanske in nemške bombe, njihova letala, njihovi tanki, njihovi težki topovi.

Mussolini mu je obljubil. In Chamberlain, veliki Chamberlain, Astorkin lakaj, živi od Hitlerjevih in Mussolinijevih obljub. Vsak mesec prinese eno in ž njo maha pred očmi skeptikov: glejte, kakšne pridobitve prinašam, jaz, največji državnik, kar jih je imela Anglija, odkar so Anglosaksi in Normani prišli v te kraje!

Mussolini mu je obljubil. In Chamberlain se postavlja kot da fašistova obljuba res kaj šteje.

Ali ni Mussolini že davno obljubil, da odpokliče svoje "prostovoljce," kadar odidejo tujci iz lojalistične armade? Španska vlada je odpustila vse svoje prijatelje, razpustila je internacionalno brigado, dasi je bila v mnogo slabšem položaju kot fašistični renegati. Mednarodna komisija Lige narodov je potrdila odhod vseh tujcev iz lojalistične vojske.

In kako je Mussolini izpolnil svojo obljubo? — Njegovi regimenti so danes v Barceloni, ker je bilo tehnično pomanjkanje lojalistov tako občutno, da gole roke niso mogle ustaviti kanonov.

Chamberlain pa tolaži Daladiera z Mussolinijevimi obljubami.

Hvala njegovi neintervencijski intervenciji v prid fašizma, je danes general Davila v Barceloni in ž njim so tam Italijani. Kako daleč je od Barcelone do špansko-francoske meje? Če pogleda francoski generalni štab na karto, ga mora oblivati kurja polt ob vedno glasnejših grožnjah iz Rima in admirali morajo imeti hude sanje, če pomislijo, da se iz Barcelone kontrolira njih morska zveza s Tunizijo. Do včeraj so v Barceloni imeli prijatelje, danes so sovražniku dovolili, da se je zasedel tam.

Nič se ne bo izpremenilo. . .

Ko so razkrajali Čehoslovaško, so tudi tako govorili. Čehoslovaška se res nekoliko zmanjša, vendar pa ostane važna, samostojna in neodvisna dežela, povrh tega bo pa še dobila garancije za svojo neodvisnost v okviru svojih novih meja.

Čehoslovaška ni neodvisna. Beranova vlada ni in ne more biti nič drugega kot Hitlerjeva podružnica. Nemčija predpisuje njeno

notranjo in njeno zunanjo politiko. S padcem Čehoslovaške je Francija izgubila ves vpliv v vzhodni Evropi. Madžarska, Jugoslavija, Bolgarska so popolnoma v območju fašizma.

In sedaj je Chamberlain dovolil Italijanom, da se zasidrajo v Španiji, kakor da ni bilo še dovolj francoskih meja ogroženih od fašizma.

V Rimu so začeli razsajati proti Franciji in Mussolini bo moral nadaljevati. Položaj v Italiji ni tako ugoden, da bi fašisti smeli izpremeniti svojo taktiko. Hitler je pogoltnil Avstrijo in Krkonoše, v Pragi je nadaljeval svoje služabnike, v Budimpešti ga poslušajo — tudi Mussolini mora kaj pokazati Italiji, zlasti odkar se ne sme več bahati z Etijopijo, ki požira milijone, koristi pa še ni prinesla nobene. Začeli so kričati o Nici in Tuniziji, o Savoju in Korziki in kričati bodo morali, dokler ne nadomesti puška jezikov.

Hitler se je naučil na češkem, Mussolini pa v španiji, da se z blufom pri državnikih Chamberlainove in Daladierove vrste vse doseže. Z blufom morata nadaljevati. Enkrat bo moralo biti tega seveda celo Angležem in Francozom preveč in tedaj se pokaže, kako je Chamberlain v Rimu zopet "zavaroval" mir.

Iz dežele božjega sina

A JAPONSKEM se je nekaj izpremenilo. Vest, ki je prišla začetkom januarja iz Tokija, da je bil princ Fumimaro Konoje odstavljen — v poročilih se je seveda vljudno dejalo, da je resigniral — in na mesto njega imenovan za ministrskega predsednika baron Kijičiro Hiranuma, pač ni posebno presenetila sveta. Hiranuma je vseskozi fašist in odkar je Japonska podpisala "protikomunistično pogodbo" z Nemčijo in Italijo, je bilo od dne do dne bolj jasno, da jadra dežela s polno paro v fašizem. In Hiranuma je bil skoraj logično poklican, da postane japonski Hitler.

Kakor povsod, kjer se uveljavljajo "totalitarske" metode, je tudi na Japonskem ta korak odskok od naravne črte kapitalističnega

razvoja. Hiranume niso poklicali na krmilo veliki industrijalci, ki so kljub nenormalnim japonskim razmeram imeli velik vpliv na politiko, ampak orodje armade je in tistih birokratov, ki izvršujejo njeno voljo. Ta armada je sicer moderno opremljena, ampak modernega duha nima nič in gospodarskega razumevanja ne more nihče pričakovati od nje. Tisti, ki imajo v njej največji vpliv, so predvsem nacionalisti v pravem nacističnem smislu in so zaverovani v nadvlado Japonske v Aziji in — ker take sanje vedno in povsod ustvarjajo vedno nove svetove — po zavojevanju Azije, še nad drugimi kraji, v Pacifiku, v Avstraliji in kdove kje še. Drugod je bil imperijalizem naravna posledica razvijajočega se kapitalizma, ki je zahteval nove trge za produkte svoje veleindustrije in

jih je smatral za najbolj varne za svoje profite, če jih je politično obvladoval. Japonski generali ne mislijo služiti svojim industrijalcem, ampak zahtevajo od njih, da naj jim oni služijo. Zanje ni vprašanje, ali koristi vojna industriji ali ne; Japonsko hočejo razširiti in ker tega ne morejo brez vojne, mora vsakdo odobravati vojno, če mu ugaja, ali pa ne.

Imenovanje novega ministrskega predsednika je v resnici zmaga nad liberalizmom in demokracijo, kolikor je je pač bilo na Japonskem, obenem pa tudi nad velikimi industrijalci. Kar je znanprej pričakovati na Japonskem, bo čisti fašizem, ki bo hotel svojim hegemonističnim namenom podrediti vse—industrijalce, delavce in kmete. Kolikor imajo armadni kolovodje pojma o gospodarskih vprašanjih, jim je najbližja ideja državnega kapitalizma, ali za njeno uresničenje nimajo dovolj moči in tako bo na Japonskem kakor po drugih fašističnih deželah gospodarska zmeda neizogibna. Na videz bo napredek tu in tam kakor v Nemčiji in Italiji, kjer dobivajo tujci vtis "reda" in "dela," pod odejo bo pa siromaštvo, konfuzija in sužnost.

Napori v smeri fašizma so bili jasni že maja 1932, ko so mladi častniki ubili kolikor toliko liberalnega premijerja Inukaja. Že takrat je armada zahtevala imenovanje Hiranume. V tistih časih je bil vpliv princa Sajondže še velik in tako je bil imenovan za ministrskega predsednika zmernejši admiral Sajto. On je ostal na krmilu dve leti in ko je padel, se je armada zopet oglašila s svojo prejšnjo zahtevo. Uspela zopet ni, kajti imenovan je bil admiral Okada, ki je tudi pripadal zmernejšemu krilu. Leta 1936 je vojaški bes prekipel, častniki so reberirali, s 1.400 vojaki napadli vladna poslopja, ubili tri ministre in le po neki pomoti se je Okadi in Sajondžu posrečilo, da sta rešila življenje. Lojalno vojaštvo je zatrlo upor in fašizem je izgubil važno bitko. Prebivalstvo je bilo tako razdraženo, da je bil Hiranuma prisiljen, razpustiti fašistično organizacijo, ki je štela štiri sto tisoč članov. ... Kakor v Nemčiji, ko je Hitler uprizoril v Monakovem svoj "puč" iz pivnice ...

Leta 1937 je izbruhnila japonsko-kitajska vojna in to je dalo fašistom povod, da so podvojili in potrojili svojo agitacijo, trdeči, da je fašizem najboljši sistem za pridobitev vojaške zmage. Če niso s svojimi argumenti prepričali

ne mase ne industrijcev, so pa ž njimi napredovali na dvoru in med velikaši, ki imajo še vedno fevdalno ideologijo. Prvi uspeh so dosegli, ko je bil admiral Nobumasa Suecugu imenovan za notranjega ministra, kljub temu, da se ga je Konoje, ki je bil takrat ministrski predsednik, branil. Suecugu je najbolj naglašal "potrebo," da se vse politične stranke strnejo v eno samo—kakor v Italiji, kakor v Nemčiji in kakor sedaj, po monakovski "uredbi" v Čehoslovaški. Pozneje je Konoje sprejel v svoj kabinet še nekoliko armadnih služabnikov, toda kakor Hitler na avdijenci pri Hindenburgu, tako se tudi japonski fašizem ni hotel zadovoljiti s sodelovanjem, ampak je zahteval vso oblast zase.

Sedaj se je ta zahteva izpolnila. Hiranuma je na čelu, kar pomeni, da odločuje poslej armada, oziroma njeni fanatični besedniki, vse-skozi navdani s fašističnim duhom. V tej smeri pojde sedaj japonska politika, dokler ne postane popolna orijentalška Nemčija. Morda bodo prihajale izpremembe bolj počasi, toda cilj je očiten. Začetki so že storjeni. Dekreti-ran je "narodni mobilizacijski zakon," katere-mu se je Konoje upiral in ki pomeni podreditev vse industrije pod vladno kontrolo. Z vso silo se delajo poskusi, da se na Kitajskem ustanovi vlada, ki bi bila sestavljena iz Kitajcev in torej navidezno bila kitajska, v resnici pa bi bila enaka mandžurski, torej japonska. Vezi z Nemčijo in Italijo se utrjujejo, na drugi strani se pa z večjo silo nadaljuje kampanja za popolno izključitev Anglije in Zedinjenih držav iz Kitajske.

Po tej poti—računa Hiranuma—pripade gospodarstvo nad vsem svetom japonsko-nemško-italijanskemu fašizmu.

* * *

To je ena slika iz Japonske, ni pa edina. Kakor v nekaterih drugih deželah, se sme tudi tam razglašati vse, kar je vladi všeč, zamolčati je pa treba vse neprijetne reči, ki bi mogle povzročiti sitnosti. Tako se v nobenem japonskem listu ne poroča nič hudega o vojni. Tudi če smatra urednik stvar za zanimivo in važno, ne bo znil o njej, če ni dobil poročila od vlade. Vendar se pa včasih zve kak dogodek tudi brez časniške objave. Nobene vojne še ni bilo brez mrtvih in brez ranjencev. Ampak če bi človek sodil po japonskih listih, bi moral priti do za-

ključka, da za njihove vojake tudi to pravilo ne velja.

Zgodilo se je pa pred kratkim, da so pripeljali s fronte vojaka v sodčku, ker se niso mogli domisliti, kako bi ga drugače prepeljali domov. Revež namreč ni imel ne rok ne nog. Ko so ga pripeljali v domačo vas, kjer so se ljudje zbrali, da ga spoštljivo pozdravijo, se je nekaterim otrokom zdela glava, ki gleda iz soda, smešna in—kot otroci—so se smejali. Vojaku pa ni bilo na smeh. Z obupnim glasom je prosil vaščane in policijo, naj ga kdo ustrelji in naredi konec njegovim mukam. Njegove prošnje pač nihče ni izpolnil—saj bi bil to umor in reveževa želja ne bi opravičila nikogar. Ko je človek, ki je nekdanj bil zdrav, cel in vojak, spoznal, da se ga nihče ne usmili, je zbral moč, kar mu je še ostalo, za zadnji napor in si je pregriznil jezik. Japonski samomori so skoraj vedno okrutni, razen če skočijo v vulkan.

Ta vest se je raznesla—od ust do ust—po vsej deželi. In zdelo se je kakor da so ljudje prvič spoznali, da vojna za njihove sinove in brate ni veseljaški izlet, ampak da je krvava in bridka, dasi jim dve leti nihče ni povedal tega. Ko so oblasti zvedele, kako se je vest razširila od meje do meje, so bile kakor na glavo udarjene. Nemara bi bilo vendar bolje, če se ne bi bila prebivalstvu vedno zatajevala resnica; ljudstvo bi se bilo vživelo v dejstva in en dogodek izmed tisočerih ga ne bi bil mogel tako silno poraziti. Kdo ve, kaj se godi v teh dušah, ki spoznavajo nenadoma, da so bile varane in se vprašujejo, zakaj?

Ameriški poročevalec Ernest O. Hauser, ki je imel prijatelje med naprednimi Japonci, je po njihovem posredovanju dobil izjemno priliko, kakršne ni imel noben tujec, da si ogleda največjo vojaško bolnišnico v Tokiju. Pravi, da je bil to pogled, ki ga ne pozabi vse svoje življenje in lahko se verjame, da ta beseda ni pretirana. Tam so bili v svojih belih bolniških haljah, kadeči cenene japonske cigarete in zroči v strop z obrazi, ki so bili premladi, da bi se smeli zdeti tako stari. V njihovih očeh pa je bil teman sijaj, razburljiv sijaj, ki so ga bili morali opaziti tudi generali s svojimi zlatimi okraski in razni visoki uradniki v svojih modernih in modnih oblekah. Nehote mora človek ob tem novem sijaju misliti na tradicionalno lojalnost japonskega vojaka in njegovo brez-

pogojno pripravljenost, da gre brez pomisleka in brez vprašanja v klavnico kakor mu je zapovedano. Ko je to bilo brez vsakega dvoma resnično, ni bilo v očeh tega temnega sijaja.

Kakor zavija vlada vse, kar se le izdaleč tiče vojaških zadev v najtemnejšo skrivnost, tako se vojakom na fronti zdi zanimivo vse, kar morejo opaziti; in o čem naj bi pisali svojcem, če ne o tem, kar vedo? Tako so jim pisali, kje da so, kako so prišli, koliko jih je, kam so namenjeni; včasih so se tudi pritoževali zaradi hrane, opisovali silni odpor Kitajcev in celo sem in tja govorili prijazno o kitajskem ljudstvu. Cenzorji pri armadi, ki so morali pregledati na stotisoče takih pisem, niso našli v njih nič sumljivega. Ta ali oni je prečrtal pritožbe o rižu ali o nezadostni obleki, druge reči so pa ostale kakor so bile napisane. Toda kar ni delalo preglavic cenzorjem na fronti, je doma pograbila policija. Dvignila je silen krik o velikanski vrednosti takih vesti, če pridejo v roke sovražniku ali pa ogleduhom — kakor da bi navaden vojak res vedel kaj važnega o kretnjah čet, o strateških načrtih, o namenih armadnih poveljnikov. Civilisti v tujih krajih, ki čitajo poročila v listih, vedo o velikih potezah vojne več od vojaka v zakopih, nevedočega, kaj se godi pol milje od nje. Toda policija je razburila "merodajne kroge," cenzorji so dobili stroge naloge in oblasti so poskušale, dobiti sumljiva pisma. V mnogih slučajih je bilo to prepozno, ker so bila že v rokah tistih, katerim so bila namenjena in na ta način je prišlo na dan mnogo reči, ki sicer niso imele nobene strateške vrednosti, od katerih je pa oblasti dolgo bolela glava.

Druga zgodnica jim je pa prizadela še hujše bolečine. Kakor vedno, kadar stavljajo ljudje svoje življenje na kocko za slavo in čast cesarja in za profite špekulantov, so tudi Japonci hoteli olajšati svojim fantom na bojiščih njih častno, a težavno in nevarno življenje z majhnimi darili. Vlada jih je pri tem vzpodbujala in vojno ministrstvo je prevzelo posredovanje. Kakšna slaščica, košček mila, malo domačega žganja, zobna krtačica, včasih knjiga in druge malenkosti — vse to se je spravilo v majhne vrečice in se je delilo vojakom. Lahko je razumeti, da je bilo to vojaškim oblastvom všeč, ker ni šlo iz njihovega žepa. Vojno ministrstvo je hvalilo darovalce

in njih patrijotizem in jih s tem vabilo, da naj le dajejo še. Naenkrat je bilo to odrezano. Časopisi so začeli pisati, ko se jim je namignilo "od zgoraj," da so take pošiljatve nepotrebne. Kar potrebuje, dobi vojak od svoje čete, za luksus pa nima nobene rabe na fronti. Bojuje se za svojo deželo, ne pa za darila. Zakaj naenkrat taka izpremembra? — Nekdo je, bodisi po naključju ali iz radovednosti ali ker mu je po naravi vsaka stvar sumljiva, odprl vrečico in v njej našel skrito pisemce brez podpisa. Pognalo mu je kri v glavo. Odprl je drugo vrečico in tretjo in potem hitel, povedat svojim predpostavljanim, kakšna peklenska nevarnost se skriva v teh vrečicah. Nekateri vseučiliški dijaki, prepojeni s takozvanim naprednim, v resnici pa puntarskim, prevratniškim, hudobnim duhom, so spoznali, da so vrečice imenitno sredstvo, s katerim bi lahko vojakom na fronti povedali, kaj mislijo v vsej vojni in še o nekaterih drugih rečeh. Včasih so bili japonski mogotci ponosni na svoje visoke šole — in včasih po pravici — in sedaj prihaja tak strup iz njih! V enem pismu, na primer je bil čitati nasvet, naj se vojaki rajši vrnejo k svojim staršem ali ženam, zakaj Kitajska je prevelika dežela, da bi jo osvojili in tudi če bi jo, ne bi sami ničesar imeli od tega.

Ne more se tajiti, da je v tej stvari nekaj revolucionarnega. Toda enkrat je bila policija vendar previdna. Prva misel je bila sicer ta, da se pošiljanje vrečic kratko malo prepove. Toda druga misel je bila bistrejša. Taka prepoved bi utegnila še bolj potrkat na glave vojakov. Začeli bi vpraševati, zakaj? In policijskim modrijanom se je zazdelo, da so že začeli preveč vpraševati. Vojak, ki misli in vprašuje, postane nevaren mož in zato je treba ž njim ravnati previdno. Kar se tiče vrečic, je ostalo pri tem, da časopisi odsvetujejo pošiljanje, oblasti se pa vidno ne vmešavajo. Najbrže jih pa bolj natančno pregledajo, preden jih razdele med vojake. O tem seveda javnost ne zve ničesar.

Seme nezadovoljnosti in celo upornosti pa ne prihaja le od vseučiliških dijakov, temveč tudi od drugih strani in na drugačen način. Eden najvažnejših faktorjev pri tem so vojaški zdravniki. Take reči so se godile tudi v drugih armadah in se še gode. V teoriji mora vsak zdravnik skrbeti v prvi vrsti za vojakovo

zdravje. V praksi mora slušati ukaze. Tehnično je japonska armada zelo moderno opremljena, toda po številu ni tako ogromna, da bi mogla dolgo pogrešati iz kakršnega koli vzroka odsotne vojake, tudi takih ne, ki so bili obstreljeni, pobodeni ali so ozeбли. Zdravniki imajo torej nalog, da vračajo ranjence čim prej na fronto. Ta "čim prej" se lahko tolmači na razne načine. Spoznali so zdravniki, da se od njih v prvi vrsti pričakuje izpolnitev vojnih zahtev. In tako — hočeš, nočeš, moraš — so pogostoma označili ranjence za sposobne, ko so vojaki sami ne le mislili, ampak čutili, da ne morejo opravljati službe v zakupu ali na patroli. Mnogo takih primerov je bilo ob reki Jangce in posledica je bila ta, da so sledili številni slučajji insubordinacije. Vojaki, ki se niso mogli niti po koncu držati, so enostavno odrekli pokorščino. V teh krajih je bilo napredovanje zelo počasno in izgube velike. Zdravniki so ravnali po navodilih, naleteli so pa na odpor, ki je bil nezaslišan v zgodovini japonske armade. Zdravi vojaki so simpatizirali s svojimi ranjenimi tovariši, ki so bili le za silo povezani in so jih aktivno podprli v odporu. Nekatere patrijotične zdravnike so morali zaradi tega premestiti k drugim četam, ker so postali med vojaki tako obsovaženi, da se je bilo bati hujšega.

Taki slučajji odkrite upornosti pač niso pravilo. Ampak obstrukcija se vrši tudi na drug način, ki ni tako očiten, ampak v svojih posledicah nevarnejši. Zgodilo se je, ko je padel Nanking. Zgodovina strahot, ki so se tam izvršile, je sedaj že splošno znana. Bil je v modernih časih pač največji vojaški škandal, s katerim se morejo primerjati le nekatere gnusne, zločinske epizode v Španiji. Toda nekaj, kar je v tesni zvezi s temi odpornimi dogodki, je le malo znano, pa je vendar prav tako značilno kakor plenitve, posilstva in vse ostale lopovščine. Kitajska armada je bila takrat silno oslABLJENA in v bližnjem zaledju ni imela nobene močne opore. Njen položaj je bil res obupen. Japonska armada je imela nalog, da takoj sledi Kitajcem. To je sploh eno najprvotnejših taktičnih pravil — ne daj sovražniku časa, da napravi red v svojih vrstah. Obesi se mu za pete in ne daj mu miru. Tudi če bi bili Kitajci na svojem umiku v boljšem položaju kot so bili, bi bilo to pravilo veljalo. Ne more

se sicer reči, kaj bi se bilo zgodilo, ampak zelo mogoče je, da bi bil Hankov takrat padel, preden bi bila kitajska armada dobila časa za reorganizacijo.

In v tem, strateško neizmerno važnem času, je disciplina japonske armade popolnoma odpovedala. Namesto da bi bila sledila, kakor ji je bilo ukazano, Kitajcem, se je upijala, začela krasti in pleniti, napadati ženske na javnih trgih in je s tem izgubila veliko, morda največjo bitko v vsej vojni. Lahko bi se reklo, da so vojaki začasno izgubili glavo, toda sodeč po raznih poročilih poveljnikov in po sodbi nekaterih državnikov, ki jih je Hauser slišal, je bila v ozadju resnična sabotaza. Celi oddelki so se naveličali vojne in so jo v Nankingu mislili končati na svoj način.

To je bilo nemara največje, toda ne edino znamenje, da se je japonski vojak izpremenil. Ampak tudi doma se gode podobne reči. Pred nedavnim je bil v hribovitem okraju Nagano, od koder je bilo odšlo izredno veliko število fantov in mož kmečki upor, ki so ga morali zatreti z oboroženo silo. Očitna znamenja nezadovoljnosti se kažejo tudi po drugih krajih. In vojaki, ki se vračajo domov na dopust, se ne brigajo več za vsa tista pravila vljudnosti,

zaradi katerih so Japonci na glasu. Domači ljudje se čudijo, ker so to vse drugačna bitja od onih, ki so pred dvema letoma ali pred enim letom odhajali, služiti cesarja. Tudi v njihovih očeh je tisti temni, razburiljivi sijaj.

Masa armade je razočarana, o tem ni dvoma. Pravili so vojakom, da bo vse le vesel pohod v tujo deželo, kjer jih bodo prebivalci sprejeli z odprtimi rokami kot odrešenike od komunistične tiranije. V par mesecih bo vse končano in kot junaki se bodo vrnili domov. Ko so prišli na Kitajsko, je bilo vse drugače. Nihče jih ni pozdravljaj z godbo, nihče jim ni klical 'banzaj', Kitajci se jim niso vdajali in vojna se je nadaljevala in nadaljevala in konca še ni. Druge armade s takimi izkušnjami so se uprle; kar je bilo mogoče drugod, ni več nemogoče na Japonskem. In če armada rebelira, ne bodo vse fašistične doktrine nič zalegle.

Nekaj časa bo stara japonska ideologija pač še obdržala svojo moč. Cesar je še vedno božji sin in oče vsega naroda. Toda kadar začno glave misliti, se misli ne ustavijo ob takih tradicijah. Že to je prelom tradicije, da vojak sploh misli. In če se zgodi kaj velikega na Japonskem, bo to znamenje drugim, da je "svaka sila do vremena."

Hitlerjeva zračna sila

OBRO JE ŠE v spominu: Ko je bila čehoslovaška kriza na vrhuncu in je Chamberlain letal k nemškemu bogu, mu je Lindbergh povedal, da, prvič rusko letalstvo ni vredno piškavega oreha, drugič, da je Nemčija v zraku močnejša od Anglije, Francije, Rusije in čehoslovaške skupaj; angleški hitlerovec je s tem nagnal londonskemu prebivalstvu strah v kosti in opravičil svoje izdajstvo. Saj bi se mož postavil za demokracijo, saj bi nastopil proti sili, ki bi hotela podjarmiti svet, toda njegovo srce ne more dovoliti, da bi nemški letalci porušili ves London, pobili na milijon ljudi, razdejali vso Anglijo in—seveda—tudi vso Francijo in čehoslovaško. Pravzaprav je v Monakovem rešil čehe, ker jih je pustil tako na samem, da so morali prenehati z odporom, ki bi jih bil uničil.

Sedaj je prišla vest o neprekosljivi nemški sili v zraku tudi v Zedinjene države; O. Lindi ni storil nobene usluge Hitlerju, njegov orden je sprejel le za šalo, poizvedoval je o nemških letalih le, da more poročati Washingtonu. Tudi tukaj naj se ljudje ustrašijo in bodo lepo prijazni nacetom.

No, ali je ta zračna armada res tako čudovita, da bi lahko v desetih minutah razsula New York, izpremenila Chicago v razvaline in ustrašovala Zedinjene države v štiri in dvajsetih urah tako, da bi jih predsednik brezpogojno izročil Hitlerju na milost in nemilost?

V London je prišel mož, ki ve precej o nemških letalih, ker je sam delal v Hitlerjevih tovarnah, kjer izdelujejo Junkerje, Dornierove bombnike, Heinklova in Messerschmidtova bojna letala. Rigi Czeiner je eden največjih izve-

dencev v izdelovanju letal, zlasti kar se tiče vžigalnega aparata in velikih letalih. Mož je žid in zato ni bilo njegovo življenje v Nemčiji nič kaj prijetno; porivali so ga z enega mesta na drugo in ga privijali kakor naceti znajo. Naposled se mu je posrečilo, da je ušel s svojo družino iz Nemčije. Ko je prišel v London, ga je pa tam že čakalo pismo iz Nemčije z nujnim pozivom, naj se takoj vrne, ker ga potrebujejo v svojih letalskih tovarnah. Seveda ga v Londonu Hitlerjeva roka ni mogla doseči in v Nemčijo ga nič ni mikalo. Saj imajo Nemci vse talente, torej bodo že sami opravili.

V londonski reviji "Pearson's Weekly" sedaj pripoveduje, kar ve po svojih izkušnjah o tej čudoviti zračni sili, pred katero se mora baje tresti ves svet. Ker je sam sodeloval pri izdelovanju in bil nešteto krat premeščen, je imel za opazovanje dovolj prilike. Res je, da izdeluje Nemčija veliko število letal in da jih tudi rabi. Komerčijalna letala so precej varna, toda o bojnih se to ne more reči na noben način. Najzgovornejše dejstvo je to, da se na poizkušališčih z novimi letali smrtno ponesreči vsak teden povprečno po deset pilotov. Ogromna bojna letala ne morejo izdržati silnega zračnega pritiska in—kot pravi Czeiner—niso nič drugega kot leteče krste.

Z vsem svojim strokovnjaštvom je mož v Hitlerjevih tovarnah zaslužil po štirideset mark na teden, kar je približno petnajst dolarjev. Vsak teden je moral oddati po pet dolarjev v sklad Hitlerjeve stranke. Vsak dan se dela po deset ur, če ni kaj nujnega, kar za-

hteva več dela. Najvišja plača ne presega pet in štirideset mark. Ljudje žive od kuhanih jabolk, kakšne klobase in takozvanega kruha, ki se izdeluje kakor v vojni dobi in obsega zelo malo hranila. Če ne bi bilo drugih razlogov, je že ta zadosten, da ljudje ne morejo vlagati mnogo moči v svoje delo.

Druga važna točka je pomanjkanje gazona. Petrolej se deli na letališčih kakor zlato. Po cele vrste letal stoje tam, pa se zaradi tega pomanjkanja nikamor ne ganejo. Kar bi Hitler rad, pravi Czeiner, je letalo, ki bi letelo z jabolčnim sokom namesto z gazolinom in oljem.

Tudi največji nacistični kričači ne marajo delati za take beraške plače; po mestih se lahko opazuje, da rabijo najboljše mlade moške v zdravstvenih taborih in pri stavbah cest, tako da ne ostane mnogo mladih "možganov" za letalske tovarne.

"Kadar čitam sijajne opise mogočne in nenadkriljive vrednosti nemške zračne bojne sile, se moram smejati. Pet let sem pomagal graditi te njihove mašine, torej vem," pravi Czeiner.

Rajši mu verjamemo kot Lindberghu, zakaj v Španiji, kamor vendar pošiljajo najboljše, kar imajo, se je izkazalo, da so ta letala dobra za bombardiranje civilistov, kadar ni španskih letalcev blizu, da se pa v nobenem boju niso obnesla. Kakor pri vseh drugih rečeh imajo naceti tudi tukaj dolge jezike, drugega pa prav malo.

Spartak

Vodja puntarskih sužnjev.

(Po razpravi Relje Popovića, napisal Ivan Vuk)

(Konec)

Dogovoril se je, da mu za nagrado prepeljejo 2000 mož na Sicilijo. Sicilija je bila dežela velikih latifundij, na katerih so delali številni sužnji, in kjer je, po dveh vstajah sužnjev, še vedno tlel ogenj, ki bi se mogel razpaliti v nove požare. Gotovo je bila namera Spartakova, da bi vzbudil ogromno vstajo sužnjev, ki bi objela vso Sicilijo in celo južno Italijo. Ali

pirati so denar sprejeli, niso pa prišli v dogovorjeni čas. Mogoče zato ne, ker je siciljski propetor, zloglasni Veres, podvzel gotove mere, ter tako napad preprečil. Po tem neuspehu se je Spartak umaknil v notranjost, v bregoviti kraj južnega Brutia. Kres se je poslužil prilike in je na prostoru, kjer je polotok Brutia najožji, med siciljskim in nepatinskim (tarinskim) zalivom dvignil visoki jez in izkopal globok in

širok rov, v dolžini 53 km. Tako je hotel zapreti Spartaka in njegove ljudi v najbolj južni del Brutijskega polotoka ter ga popolnoma odrezati od Italije.

V začetku Spartak ni mnogo porajal na to Kresovo delo. Ali ko je začelo primanjkovati hrane, pleniti pa več ni bilo mogoče, je poskusil to blokado razbiti s silo. Bil pa je s težkimi izgubami odbit. Tudi njegov poskus sporazuma je bil odbit. Zato je neke burne in snežene zimske noči porabil ugodno priliko ter je zasul rov z zemljo in vejevjem. Nato je vrigel na drugo stran tretjino svoje vojske. Videč to, je Kres pustil nadaljno blokado in ga zasledoval. S tem pa je bil osvobojen tudi ostali del Spartakove vojske, ker se je Spartaku ta zvižaja posrečila. Zdaj je imel Spartak zopet svobodo gibanja in manevriranja.

V Rimu je to izzvalo novo vznemirjenje. Sam Kres se je ustrašil, da bi Spartak ne krenil na Rim. Sporočil je senatu, naj pokliče v Italijo tudi Pompeja iz Španije in Lukula iz Macedonije. Med tem je Spartak, še vedno zvest svojemu prvemu načrtu, še enkrat poskusil, da se prebije skozi Italijo. Krenil je v pravcu пристanišča Brindizi, upajoč, da najde tam brodove za evakuacijo. Slišal pa je, da je v Brindizi prispel prokonzul Terencij Lukul iz Macedonije. Opustil je zato ta svoj načrt evakuacije z brodovi iz Italije. In baš v tem najbolj kritičnem momentu se je pojavila zopet nesloga med njegovimi ljudmi.

Tudi zdaj so ga zapustili Gali in Germani pod vodstvom Ganika in Kostoma. Kres pohiti, da se okoristi s to neslogo. Hotel je, da bi zadušil ta punt sužnjev prej, preden pride Pompej ter da si tako sam ovenča glavo z lovori. Krenil je proti Ganiku in Kostomu ter ju pobil pri prvem srečanju v Lukaniji. Samo Spartak ju je rešil popolnega pogina. Bil je v bližini ter ju z naglim manevrom privlekel k sebi. Vendar sta se zopet oddvojila in Kres ju je zopet napadel in ju popolnoma uničil. Poginilo je, kakor pišejo kronisti, s poveljnikom Ganikom in Kostom preko 12.000 sužnjev. Po nekaterih vesteh še več. Govore, da so med padlimi našli samo dva, ki sta bila zadeta v hrbet, kar pomeni, da sta bežala, vsi ostali pa so poginili v bitki oči v oči junaško. Rimljani so dobili nazaj pet orlov in druge znake, ki so jih prej zaplenili sužnji.

Zdaj je ostal Spartak sam proti premočnemu sovražniku, ki se je še okrepil z legijami prokonzula Lukula. Odmaknil se je zopet na jug v Bruti okrog Petelije, severno od Krotona. Za njim je prodiral Kresov legat Kvincij in kvestor Tremilij Skrofa. Spartak se je nenadoma obrnil in v krvavi bitki porazil oba, pri čemer se je ranjeni kvestor komaj rešil iz bitke.

S tem manevrom, nenadno ofenzivo in odmikanjem spominja Spartak na Napoleonovo strategijo 1814 in na strategijo srbske vojske leta 1914.

Ali Kres, ko je zvedel, da je Pompej že prešel Alpe, je hitel, da konča vstajo brez Pompeja. Zakaj že na javnih zborovanjih so se pojavljali glasovi, da treba poveljstvo proti armadi sužnjev poveriti Pompeju, on bo hitro končal z njimi.

Kresu je pomagala nesloga in neposlušnost Spartakovih vojščakov, ki so, navdušeni po zmagah, silili v bitke, niso hoteli jih izbegavati in poslušati povelja. Obkolili so ga in ga tako prisilili, da jih popelje nazaj čez Lukanijo in proti Rimu.

In tako je prišlo pri kopanju okopov za Kresovo taborišče, pri izviru reke Lilari v Lukaniji, do odločilnega boja med Kresom in Spartakom. Čuteč, da je to poslednja bitka, je Spartak neposredno pred bojem ubil svojega konja, kakor Katilina pred bojem pri Pistoriji leta 62 pr. Kr., hoteč, da ostane v borbi junak s svojimi tovariši živ ali mrtev, izjavljajoč, da bo v slučaju zmage imel mnogo lepih konj neprijateljevih, a v slučaju poraza, da mu konj ni potreben. Vrgel se je v sredo bitke, da se sreča s Kresom. Ali ni ga našel. Pač pa je ubil dva centuriona, ki sta ga napadla. Ranjen s kopjem v bok je klecnil na koleno. Zaščiteno s ščitom, je vztrajal v bitki, dokler ni poginil, obkrožen od svojih tovarišev.

Čuden slučaj je hotel, da ni bilo mogoče najti njegovega trupla v gomilah trupel. Tako je bil Spartak rešen sramotitve mrcvarjenja po smrti.

Vojska sužnjev je večinoma poginila. Ostali so se razpršili po okoliških planinah na vse strani. Kres jih je po bitki preganjal in jih večinoma pobil. Ujel jih je 6000 ter jih pribil na križe ob cesti od Kapue do Rima.

Rimljanov je v tem boju poginilo samo ti-

soč. Tri tisoč ujetih Rimljanov je bilo po tej bitki osvobojenih. Na četo 5000 sužnjev, ki so ušli v pravcu na sever, je naletel Pompej v Etruriji. Pobil jih je vse po vrsti. To mu je dalo povod, da je pisal senatu, da je Kres sicer premagal Spartaka, on pa je izdril koren tej vojni.

Tako je bil likvidiran ta največji punt sužnjev. Rimljanom je bilo potrebno za njega zadušitev toliko vojske, kakor Cezarju za pokoritev Galije. Tako je tragično končal Spartak, človek, če že ne morda res kraljevskega porekla, pa vsaj kraljevskega duha, redke plemenitosti in sposobnosti velikega vojskovodje. Punt sužnjev, mesto da bi rodil svobodo, je po krivdi teh sužnjev, ker niso hoteli in znali misliti in biti disciplinirani, rodil pogin in zopet suženjstvo. Zgodba, ki se ponavlja še danda-

nes vsepovsod, in najbolj med ponižanimi in razžaljenimi.

Tragika Spartakova je v tem, da je človek tako visokih sposobnosti bil obsojen, da živi med sužnji, med ljudmi, ki niso bili sposobni, da bi razumeli njegovo duševno veličino in res tovariško disciplino, niti da bi ocenili njegove plemenite napore in stremljenja, da jih reši in popelje k pravici in v svobodo. Zgodba, ki se istotako ponavlja še danes kaj rada v vrstah ponižanih in razžaljenih.

Naravno je, da mora tak človek, kakor je bil Spartak, zelo oživljati človeške misli, da jih sili k umetniškemu ustvarjanju in k spoznavanju samega sebe — da je simbol ponižanim in razžaljenim.

Naj bi bil tudi dojemljiv nauk vsem!

Konec

Čudež naše dobe

PROFESOR VORONOV, ki je rojen Rus, toda že davno živi v Parizu, je v znanstvenem svetu dobro znan. Vendar mnogo zdravnikov njegovega dela ne ceni, kljub temu, da ne more

danes nihče dvomiti o važnosti žlez v človeškem telesu in je Voronov prav na tem polju storil menda več kot kateri koli drugi raziskovalec. Zdi se, da prihaja omalovaževanje največ odtod, da so spravljali njegove metode skoraj izključno v zvezo z "pomlajevanjem." Toda Voronov se ne zanima le za pojave starosti ali za spolno slabost; od pravičnega dela žlez so odvisne na en ali drugi način vse telesne funkcije in v nič manjši meri duševne sposobnosti človeka. To dejstvo ni nikakor več novo in zdravniki skušajo pomagati pomanjkljivim ali bolnim žlezam z raznimi vitamini in umetnimi hormoni. V mnogih slučajih to pomaga, v težjih pa ne zadostuje; Voronov je po tem zaključil, da je treba vcepiti novo žlezo, kjer je narava iz kakršnega koli vzroka ni sama razvila. Tega ne uči le v teoriji, ampak izvaja tudi v praksi.

O enem takem slučaju poroča Hector Chiling v pariški reviji "Vu" in uspeh, ki ga je Voro-

nov tukaj dosegel, bi se lahko smatral za čudež, če ne bi učenjak imel popolnoma naravne razlage za vse postopanje.

Leta 1915 je bil Georges Poigny v mestecu Montereau dvajset let star in niti sledu kakšnega upanja ni bilo, da bo kdaj kaj iz njega. Bil je tri čevlje in pet palcev visok, toliko kot poprečen sedemleten otrok; duševno pa ni dosegel niti te starosti. Bil je namreč od rojstva popoln idijot, nesposoben, da bi kaj razumel ali se kaj naučil. Potikal se je po kotih, pod mizami in stoli, kazal ni nobenih občutkov, ni znal šteti, ni poznal nobene številke, ni vedel niti, koliko prstov ima, komaj da je kaj jecljal, tehtal je 89 funtov in materi se je zdel kot da bi bil gluhi in slep. Razume se, da je bila vsa obupana, zlasti, ker so vsi zdravniki trdili, da je neozdravljiv.

Tedaj ji je prišla do ušes povest, kako je Voronov ozdravil nekega mladega kretena leta 1913 s tem, da mu je vcepil tiroidno žlezo neke opice. Odpeljala se je v Pariz, kjer je Voronov takrat nadzoroval bolnišnice za kostne bolezni v ulici d'Armaillé. Prosila ga je, da bi pogledal njenega sina in ga rešil, če vidi, da je mogoče. Toda Voronov takrat ni imel nobene opice;

bila je vojna in vse žleze, kar jih je bilo na razpolago, so bile porabljene, novih opic pa ni bilo tako lahko dobiti. Voronov se je odločil za skrajno nenavadno rešitev; vprašal je mater, ali bi hotela žrtvovati košček svoje žleze za sina. Ona je bila takoj pripravljena za vse.

Četrtega decembra 1915 je Voronov v laboratoriju fiziološke postaje francoskega kolegija izvršil operacijo, pri čemer sta asistirala njegov brat, dr. Georges Voronov in profesor Hobbs iz Bordeauxa. Košček leve tiroidne žleze so izrezali materi in ga vcepili tam, kjer bi bil sin moral imeti to žlezo. Poigny je bil takrat, kot že rečeno, popoln idijot in telesno nenavadno slab. Mali košček žleze, ki ga je mati žrtvovala, je pa kmalu začel vplivati. Kratek čas pred operacijo je mati kupila fantu novo obleko, ki mu je bila prevelika. Polagoma mu je pa po operaciji postajala prav in v par mesecih mu je bila premajhna. To se pravi — fant je začel rasti.

Uspeh je bil pač počasen. V treh letih je zrastel za štiri in pol palcev in duh se mu je začel nekoliko buditi. To je bil začetek upanja. Toda Voronov je spoznal, da od malega koščka žleze, vzetega ženi, ki je bila pet in štirideset let stara, ne more pričakovati velikega uspeha. Med tem je zopet dobil opice in četrtega junija 1938 je fantu vcepil celo tiroidno žlezo opice. Glasoviti profesor Retterer je pri operaciji asistiral.

Ta žleza je kmalu začela delati in hormoni

iz nje so pokazali svojo moč. Fant je zrastel za osem in pol palcev. Lasje so mu začeli rasti, nabuhlost je izginila iz lica, vrat se je podaljšal in vse telo se je okrepilo. Duševna izprememba je bila še bolj presenetljiva. Voronov je izročil svojega bolnika profesorju M. Coulobu in v par mesecih je George znal čitati, pisati in nekoliko računati.

Chilini, ki poroča o tem slučaju, je videl fanta lani. Začetkoma je jecljal, toda kmalu so njegove besede postale pravilne. Bil je nekoliko boječ, kar je razumljivo po toliko letih življenja, ki ni bilo življenje, toda v splošnem je bil normalen. Nikakršen genij ni bil, ampak vendar razumen mladenič. Čez nekaj časa ga je Chilini zopet videl. S svojo materjo živi na kmetiji in stalno napreduje, telesno in duševno. Fant, ki se do operacije ni znal niti jokati, se sedaj prijazno smehlja in odgovarja vljudno in razumno na vprašanja. Nobenega sledu idijotizma ni ostalo na njem in vse njegovo življenje se sedaj razvija popolnoma normalno.

Mati in sin sta prosila pisatelja, da izroči to povest javnosti, upajoča, da bo pomagala drugim nesrečnikom v enakem položaju. To je storil. Čudno se mu zdi le to, da se kaže v zdravniških krogih tako malo zanimanja za to delo. Toda Voronov ne gleda na to, ampak nadaljuje svoje delo; sedaj se bavi s študiranjem raka, te more, ki zahteva poleg boleznih krvnega toka največ žrtev in upa, da pride dan, ko bo tudi ta sovražnik človeštva premagan.

Drejčetova pot

E. K.

(Nadaljevanje.)

III.

Stroj ropoče, para piska, Drejče vse to že pozna. Včasih še kaj ponagaja, toda fant se le smehlja: "Rad bi svojo moč pokazal, rad bi včasih sam bil svoj? Le za delo si ustvarjen, nisi človek, ampak stroj.

"Godrnjaš lahko in cviliš, to nikogar ne boli. A ne misli, ker močan si, da se kdo te res boji. Tvoja moč je ukovana, tvoja volja ne velja; jaz ukažem, ti ubogaš — to modrost je zate vsa."

Tiho se je muzal Drejče: kakšen bil je prvi dan!
 Pa izkušnja res je šola, še bedaka izuči.
 Zdaj v tovarni, prej sovražni, vse prijazno se mu zdi;
 vsi strahovi so se skrili, v kotih nič več ne grozi.

Nove sanje duh mu prede, ki ne čuti več okov.
 Včasih pred oči pričara od nekod se svet mu nov.
 Bil novinec je neroden, ko z dežele je prišel;
 nove šege, lažjo hojo od meščanov je posnel.

Med ljudmi se ne sramuje, njih besed se ne boji.
 Nekdaj je pogled povešal, zdaj svobodne so oči,
 zro na desno in na levo in razširja se jim svet,
 ki je včasih zagrajen bil, prepovedan kot zaklet.

Tam za plotom je bodočnost, za mejami tam je cilj.
 Le da poti bi ne zgrešil, da kam v stran bi ne zavil!
 Večji zdaj se svet mu vidi kot ko gledal je z gore;
 kdo poznal bi vse te kraje, hribe, šume in vode?

Če prodrl si v vse skrivnosti, ki zapiral jih je stroj,
 mu poznaš vse kretnje udov, da migljaj dovolj je tvoj,
 misliš, da veliko znanje pod lobanjo si nabral
 in smehljaš se fantu s kmetov, ki je plah v tovarni stal.

Pa poslušaj, ko tovariš z drugom svojim govori;
 znana vsaka je beseda in domače ti zveni,
 a povezane so čudno — belo ni in črno ne...
 Kaj pomeni vsa zmešnjava? Kam vse meri? Kam to gre?

A tovariš vse razume, ko da nič mu tuje ni.
 Gleda, kima in posluša, včasih kaj odgovori...
 —"Kakšen vajin je pomenek? Znano je, pa znano ni.
 Naš je jezik, a vse skupaj kot latinsko mi zveni."—

"Ni latinsko niti grško in skrivnostno tudi ni.
 Vse je jasno, vse na dlani, tal domačih se drži.
 Ali te tišči kaj v glavi, kar bi rad si razvozljaj?
 Ali iščeš več na svetu kot da delal bi in spal?

"Spal in delal dan za dnevom, včeraj, danes, jutri spet,
 s prazno glavo, s praznim srcem kot da ječa je ves svet..."
 Moški Drejče, ki premagal je pred strojem vso plahost,
 je občutil iznenada po vseh mišicah slabost.

Kakor da obtičal krhelj mu je v grlu, trd in suh,
 stiskal Drejče je besedo... Oh — saj pač ni nem in gluhi...!
 Izjecljal je s težkim trudom: "Vol pri nas tako živi.
 Človek vendar po čem drugem v svojem srcu hrepeni."—

"Hrepeneti smeš, če moreš in želeti zlat si grad.
Vse nebo lahko popišeš s svojim upom, ko si mlad.
Ko lasje ti bodo beli, hrepenenja več ne bo,
dolgočasje, trud in jeza vse ti upanje zatro."—

"To je šala, nevesela; ni prijetna, lepa ne."—
"Ni prijetna in ni šala. Srečen mož je, ko umre,
če je rojen bil za delo, za podločnost in gorje,
pa ne zna oči odpreti in moči se ne zave."—

Srepo Drejče vanj strmel je. Vse zvenelo je novo,
v globočinah duše pa je čutil kot da je staro.
"Kaj koristi, da me plašiš? Saj si krone ne želim;
če trdo je, ko začenjam — mlad sem pač in potrpiam.

"Zbal se nisem nikdar dela in brez dela ni sveta.
Vse srebro ga ne obleče, kruh ne vzhaja iz zlata. . ."
Mirno kimal je tovariš: "Nekaj slutiš, vsega ne;
rok in glav res ni v cekinih, a bogastvo kupi vse.

"Misli, mišice in srca — vse dobi se za denar.
Zlato tele ni pobito; ono je sveta vladar.
Ti mu služiš, jaz mu služim, klanja se mu znanje vse;
če časte bogove druge, jih časte z jezikom le."—

Kot pribit v zemljo je Drejče zrl pred sebe v prazen zrak.
Zdaj je vse svetlo mu bilo, zdaj je vse zavijal mrak.
Je razumel, ni razumel. — Česa bi se oprijel?
Treba v meglo je prodreti, toda kje naj bi začel?

"Moč je v zlatu, brez meja je; nihče je še zlomil ni.
Vse drži za vrat nas trdno, hlapci, sužnji smo mu vsi.
Toda večja moč je v delu, ker brez dela ni sveta;
hrano za telo in dušo samo delo nam poda.

"Delo goni vsa kolesa, seje žito in modrost,
vrta hribe, dviga rudo, daje luč nam in svetlost.
V delu moč je neizmerna, silna, plemenita moč.
Kdo povzdigne jo na prestol? Kdo malike vrže v noč?"—

(Dalje prihodnjič.)

Toča povzroči vsako leto ogromno škodo po deželi, pa tudi po mestih. Vse zvonjenje in streljanje doslej ni pokazalo nobenih rezultatov zoper to nadlogo. Pred kratkim se je pisec teh vrstic začudil, ko je v neki reviji čital trditve, da so vse povesti o toči, debeli kot jajce ali kot hruška, izmišljene, češ da toča ne more biti večja od lešnika in da je to že izjema, razen če je pade mnogo na en prostor in se tedaj mnogo zrnov strne v eno. Člankar, ki je pisal nekam znanstveno, se je motil. Neštevilni slučajji so zabeleženi, ki govore drugače. Včasih so opisi očividcev pretirani, včasih je njih opazovanje zgrešeno, toda dovolj dokazanih slučajev ostane, po katerih se lahko sodi, da doseže toča včasih nenavadno velikost in sicer že visoko v zraku. 19. avgusta 1925 je v Heidgrabnu v Nemčiji kos

toče prebil neko streho. 18. avgusta 1925 je toča kmetom v Towi naredila za pet milijonov dolarjev škode. 1. februarja 1936 je v Transvaalu, v južni Afriki padlo toliko toče, da je pokrivala zemljo za tri čevlje na debelo in ubila je devetnajst črncev. Vlado meteorolog S. D. Flora, ki je specialno študiral točo, pravi, da je 6. julija 1928 v Potterju v Nebraska padel kos, ki je meril 17 palcev v obsegu in tehtal poldrug funt. On ima mnogo fotografij in zapriseženih izjav, nanašajočih se na ta predmet. V Kansasu je fotografiral točo, veliko kot otroška glava. V Cazorli v Španiji je toča, do štiri in pol funtov težka porušila nekoliko hiš. Podoben slučaj, kjer je toča močno poškodovala nekoliko trgovin in celo par ladij, je zabeležen v arhivu mesta Cette v Franciji iz leta 1844. — Šala torej ni.

Španski dnevnik

JURIJ RUS

I.

Mihael Kolcov, Španski dnevnik,
Moskva, 1938.

ČASOMA se nam dozdeva, da je izgubila umetniška povest ali roman pesnikove neposredne fantazije svojo nekdanjo privlačnost in moč, nas ne zadovoljuje več, nekdanj mogočni prijem pesnikovega ustvarjanja se krhajo od dne do dne. Kaj je to? Resni pisatelji posegajo čedalje bolj brezobzirno v žurnalistiko, veliki umetniki se odtegavajo svojemu kabinetnemu delu; čimbolj rezki so, da se tako izrazim, udarci viharja ob ladjo svetovne kulture, tembolj "vulgaren" je pesnikov glas in neizdelane kotičke svojih prošelj, groženj, vzklikov ali treznih opazovanj skuša zamašiti pogostokrat z bolj ali manj spretno gestikulacijo. Porazno se spreminjajo tudi čitateljske množice, komaj da jim ostaja še čas za užitek estetičnih razmotrivanj. Človeka poznam, strastnega bralca. Sedaj lovi cele noči v radiu Evropo. Ali vas lahko še pretrese lepa knjiga do dna duše? Gotovo! Toda časopisni manifest pisateljev proti barbarizmu fašizma, proti nečloveškemu postopanju z ujetniki v koncentracijskih taboriščih, ali vas ne vzvalovi dandanes mnogo bolj in, seveda, ali vas ne vzpodbuja takoj k neposrednemu sodelovanju?

Sovjetska Zveza doživlja svoje dogodke mirno, burna leta so ostala zadaj, ali, bolje rečeno, preselila so se v človeško notranjost, se ustalila, že spremenila človeka. Za sovjetskega pisatelja ni več teh na videz elementarnih vprašanj: Kaj storiti? Za kaj se odločiti? Knjiga ali časopisni manifest? So na svetu pisatelji, ki spajajo v svojem delu obe enakopravni umetniški misiji, tak pisatelj je Romain Rolland. To je veliko moralno junaštvo. Ampak Romain Rolland je vendarle samo prišel v našo dobo, stopil na pot revolucije, ni pa ideal novega pisatelja. "Umrino, Jeane Christophe, da se spet rodimo!" Novi Jeane Christophe ima oči uprte v isto smer, isti jasni bujni optimizem mu žari v njih in vendar si nista podobna.

Torej! Počasno prebavljanje dogodkov ni

niti usmiljenja več vredno! Za Hitlerja so celo češki tempi prepočasni, zapomnite si to, ki znate pisati ter izpričevati.

Nikakor pa ne mislim, da se more pisatelj zadovoljiti z lahkokrillimi manifesti v petih vrsticah, čeprav jih smatram za visoko literarno obliko. Sploh bi napačno presojali književnike v tej razburkani dobi s kakršnegakoli dogmatičnega stališča. Že pred stoletji so uničili Boilau, sedaj pa je pač vsaka dogma nemogoča, posebno, kar se tiče načina ustvarjanja, ko ima vsak veliki svetovni dogodek svojega pisatelja. Toda svetovni dogodki so si v poraznem sorazmerju, olajšujejo nam delo. Više mi je nehote ušla beseda: Ideal novega pisatelja. To ni zvonka fraza, tudi ne samo osebna želja. Taki pisatelji se pojavljajo in kar jih karakterizira, so situacije, ki jih rodijo. V boju se pojavljajo, ne v črnilnem boju, ne v omlednih debatah, tudi ne, kjer poganjajo silogizmi. V resničnem neobsežnem boju, kjer vse ječi pod tanki, kjer bruhajo človeške množice navadno kri, kjer se vidijo slike monotone, cinične strahote. Tak je pisatelj-žurnalist Sovjetske zveze Mihael Kolcov. Preživel je meščansko vojno, celo desetletje pisal znamenite satirične podlistke ter končno opisal Špansko epopejo, katere opazovalec, še več soudeležnik je bil.

Žurnalist! Žurnalistika! Koliko porogljivih in zaničljivih izjav proti nji, koliko malenkostnega laži-aristokratizma. Spominjam se Cankarjevih besed: "Vse zunanje lepote in imenitosti sodijo na polje žurnalistike, jaz pa vsled svoje skromne spretnosti, ki ne pozna patosa in veličine, nisem žurnalist." Cankar je meril v našo slovensko žurnalistiko, hvalisajočo, brbljajočo slovensko žurnalistiko tistega časa in njegov sarkazem je zmirom čisto konkreten. Tu Cankar ni posplošnjeval, saj vemo, da je Cankar mogočen publicist in feljtonist. Eden izmed tistih ljudi, ki jim je vsaka literarna oblika dobrodošla, če se le količkaj približuje ljudskim množicam.

Toda preden se vrnemo k vprašanju umetniške žurnalistike, k umetnosti dejstev, se

moramo vprašati: Kakšna je pogostokrat žurnalistika in kakšna mora po vsej pravici biti?

Vnovič se ozrimo na Cankarjevo okolico. Morda so vam znana zgodovinska imena Govekarjev, Merharjev, Lampetov i. dr. Cankar jih je v "Krpanovi kobili" ožigosal kot predstavnik družbe, nam gre le za nekatere njihove žurnalistične prijeme. Nič zato, če so se možakarji valjali v blatu literature, ti ljudje so si v vseh strokah podobni.

Govekarjevo bojno polje je bila malenkostna zgaga, natolcevanje: oblaki prahu, kjer ne gre za nič, butasto zamolčevanje, kjer gre za vse. Merhar pa je hvalil vsevprek, če je bilo treba ali ne. Ker je imel malo pameti, si je pač lahko mislil, da je Cankar takorekoč nenavaden talent, če že nič drugega ni in da je zato najbolje, če se človek ne spotika in se drži za njegovo suknjo. Merharjeve ocene kakor sploh vse hvalisajoče ocene Cankarja (drugače pa literatje tistih časov niso znali hvaliti) vplivajo porazno v svoji brezmejni enakosti, brbljajoči vodenosti, cirkuški ekscentriki s tujkami ("frapantna kongenijalnost," "senca negativnega simbola," "organsko, bronasto in harmonsko delo" i. t. d.). Ocenjevalci in poročevalci se ne potrudijo, prebrskati knjigo ter najti njeno zrno; še preden vzamejo knjigo v roko, vedo, da bodo pisali "oceno." In potem se prikaže vsa zadeva v taki luči: "Takoj od začetka povem, da je dojem te knjige porazen!" Ne da bi to izpričal vsaj ob koncu. V najboljšem slučaju jim je za kriterij—instinkt, nikdar ne za misel. Pretresljiv izraz je dobila tovrstna kritika v Govekarjevih besedah o neki Cankarjevi knjigi, govekarsko trapasti oceni in neumrljivem spomeniku tej žurnalistiki obenem: "Cankar je

mojstrsko naslikal milieu v bolnišnici ter postal fin psihološki roman melanholične krasote, ki deluje na srce in dušo z neodoljivo močjo. V žalostno grozo doma počasi umirajočih je posvetil Cankar s soncem čiste poezije ter ustvaril izviren umotvor, ki ga po svoji snovi nimamo enakega!" Umotvor melanholične krasote! Lahko bi molčali, kaj bi z Govekarjem! Poreko nam: Ni težko udrihati po človeku, ki je obležal premagan že pred več ko dvajsetimi leti! Seveda ni težko, kaj bi se prerekali. Ampak povejte, ali je usahnilo govekarstvo? Ali se ni z naraščanjem civilizacije in literarnih naklad razbohotilo? Ali je zlezlo vase enostranstvo, življenska kratkovidnost, umazano drobnjarenje? Toda, boste oporekali, poleg tega obstoja tudi resna žurnalistika... Aha, tu vas imamo! Resnično umetniško delo, ustvarjeno na polju, ki ga navadno posečajo le žurnalisti, hočejo blatiti in blatijo z imenom "žurnalistika!" Beseda pomeni danes nekaj čisto drugega.

Žalibog obstoja še ena vrsta žurnalistike, zelo razširjena. To so falsifikatorji. Ne mislim pri tem samo Hearsta ali Hitlerjevih krikunov. Mislim ljudi, ki zgrabijo v polemiki kak sovražnikov stavek, ga iztrgajo celoti ter se derejo nad njim. Nič ne pomaga, če jim pokažeš celoto. Derejo se naprej.

So seveda bolj gnusne osebnosti.

Nedavno je trobil črnogorski pesnik Žarko Plamenac debele o Cankarju. Povedali so mu, kar mu gre. Vendar bi mu ne smeli odgovoriti:

Mi ljubimo spomin Ivana Cankarja. Slovenci so še nismo dvignili tako visoko, da bi nam bil Cankar nekaj oddaljen duh. Cankarja ljubimo, ne spomin nanj!

(Dalje prihodnjič)

E. K.

Julkina zmota

(Nadaljevanje)

12.

RUGI DAN je bil torek. Julka se dolgo ni zbudila, a ko se je, ji je bilo vse nejasno. Čutila ni nič drugega kot da potrebuje še spanja. Oči niso marale dnevne svetlobe in trepalnice so se polagoma spustile in vrnila temo. Saj ne more zamuditi ničesar. Do večerje je še daleč

in kadar bo čas, lahko pripravi kaj na hitro. O... do večerje. Tudi snoči... ah, kaj bi človek zdaj mislil, ko je glava še tako težka.

Obrnila se je na drugo stran in zazehala. Pa je odprla oči, resda s težavo, ker se ji je zazdelo, da mora nekaj pogledati. Ne — ni si mogla domisliti. Nič važnega ne more biti. Oči so bile zopet zaklopljene in spanec jo je objel. To se je večkrat ponovilo, zbudila se je,

pa je bila pretrudna, da bi vstala in je zopet zaspala. Le presledki so postajali vse krajši. In zdelo se ji je, da je vsa koža na glavi polna kakor pesek zdrobljenega stekla in da si mora populiti vse lase, vsakega posebej.

Poldne je že davno minulo, ko se je zopet predramila in ji je nekaj pošepetalo, da mora biti že pozno. Skušala je ujeti ubežne misli in jih nekako nabrati na nit. Ali to je bilo naporno. Vendar se je polagoma zbujal spomin. Oh da — v družbi so bili . . . inčila je. Saj so vsi pili. Toda kaj je bilo to? . . . Ali — ali so bili res tako veselo razbrzdani, ali pa so se norčevali iz nje? — Naenkrat jo je dvignilo. Vse je zmedeno, pleše v kolobarju; kako bi si razjasnila? Morda ni bilo vse skupaj nič, toda spomniti se ne more in če jim je bila za smeh . . . In kaj je delal Riko? Da bi jo on videl osmešeno . . . Zakaj ji je dovolil toliko piti? Kaj je sploh počenjal, kaj? In kako sta prišla domov? . . . Kako more človek tako pozabiti!

Kako naj se zdaj vede, kadar pride? In če sreča koga iz tiste družbe . . .

Riko je vsega kriv. Zakaj jo je peljal v gostilno, v kateri se shajajo ti ljudje? Če bi bil Whitney . . . Ampak Riku seveda ne bi prišlo na misel, da so v mestu boljši prostori, kjer se pač ne zbirajo prijateljski. Njemu je ljubša beznica, kjer mu ni treba misliti, kako se je treba obnašati.

Oh da! Kako se je treba obnašati . . . Poabljen je h gospe Hickney in nič še ni pripravljena. In jutri je sredo, dan, ko zahaja v trgovino, ko čaka Lipman nanjo. Jutri bi morala tja, tudi če njega ne bi bilo. Saj se mora pripraviti za poset; v svojih starih cunjah kajpada ne more tja. Riku je lahko govoriti, da naj sprejme vabilo, niti na misel mu pa ne pride, kaj da bo oblekla. Če bi se vsi moški toliko zanimali za potrebe svojih žena, ne bi mogel obstati ne en zakon . . .

V jezi, ki je bila bolj umetna kot resnična, je metala poglede na vse strani, dokler ji ni oko obtičalo na uri. Tedaj jo je obšel strah in vse drugo je minilo. Da je že tako pozno! . . . Nocoj ne sme pozabiti na večerjo, zakaj Riko ne sme dobiti izgovora, da bi jo moral zopet odvesti v to proketo gostilno. Odšla je v kuhinjo in iskala, kaj ima, da bi mogla pripraviti. Sovražila je kuhinjo, toda nocoj mora priti kaj

na mizo. Saj tudi sama še ni jedla in naenkrat se je zavedla hude lakote. Toda vrniti se je morala v kopalno, zakaj glava ji je gorela in morala si jo je ohladiti, preden je mogla začeti kar koli. Kljub hladni vodi ji je pa delo šlo počasi od rok. Vse je bilo nerodno, nič ni bilo na pravem mestu, ogenj je nagajal, roke so bile otrple in misli so se ji sukale v glavi kakor pijane.

Naposled je vendar nekaj dopekla in porgrnila je mizo. Ali še vedno se ji je vse zdelo nejasno in tla so bila tako nestalna, da je enkrat bolj začudena kot ustrašena pogledala na vse strani, misleča, da je potres.

Ko je prišel Riko, mu je bilo na obrazu poznati, da je dobre volje.

"Ali si kaj spočita?" jo je vprašal.

Julka ni vedela, ali je vprašanje prijazno ali porogljivo, dasi bi bila lahko čitala v njegovih očeh ljubezen.

Odgovorila mu je z glasom, ki naj bi ne izražal ničesar, da ne bi storila napake.

"Jaz nisem vajena takega krokanja, pa ni čudno, če potrebujem malo več spanja."

"To ni nič hudega," je odgovoril, odhajajoč v kopalno, da si umije roke, ne da bi zaprl vrata za seboj. Tam je nadaljeval: "Saj nisi nič zamudila, če si spala. Snočnji večer je bil vreden tega. Ali ne misliš?"

Začela je nositi jedi iz kuhinje in se trudila misliti, kaj naj odgovori in kako naj se obnaša, pa jo je pri tem le glava bolela. Naj bo torej, kar bo. Kar ji pride na jezik, naj gre z jezika.

"Veš, da ne prenesem mnogo pijače. Zakaj me nisi ustavil, ko si videl, da imam dosti?"

Začudil se je.

"Kako naj bi jaz to vedel? Človek komaj sam zase ve, kdaj ima dovolj. Pa saj ti vendar ni škodovalo?"

Zadnje besede je izrekel z drugačnim glasom. Lahko bi bila po njih spoznala, da je v skrbeh zanjo. Toda na take reči ni mogla paziti.

"Ali ni bilo dovolj, da sem bila vsej družbi v zasmeh?"

Riko se je glasno nasmejal, brišoč si roke kakor da jih nikdar ne bo mogel osušiti.

"V zasmeh? To se ti sanja — čisto po nepotrebem. Veselo je bilo in vsi so se dobro imeli. Ali nisi opazila, kako dobro jim je

bilo pri srcu? Sam ne pomnim, da bi te bil videl tako naravno veselo. Zdaj vem — preveč tičiva doma. Tukaj se človek skisa. Ne vsak dan, ker bi postalo preveč navadno, ampak od časa do časa morava med prijatelje. Toliko rajši naju bodo imeli in ti pozabiš nekoliko na vsakdanjo puščobo, pa boš zopet nekdanja Julka."

Zelo debelo ga je pogledala. Zakaj pravi to? Ali je v pijanosti storila kaj, po čemer sodi . . .? Odkar se je gostilna začela vrteti, ni spomin sprejemal ničesar in vse tiste ure so kakor da jih ni bilo v njenem življenju. Ali je mogoče, da se v takem stanju godi kaj takega, da bi morala vedeti, pa vendar ne ve? še vedno je strmela vanj kakor da so ji oči vkovane.

Riko je bil zaposlen z večerjo, a ko je pogledal, je odložil vilice.

"Saj je vendar bilo lepo. Tako si bila ljubezniva kakor v tistih časih, še preden sva bila poročena."

Krčevita napetost ji je izginila iz obraza, mišice so zopet postale gibčne in celo nasmehnila se je nalahno.

"Preden sva bila poročena se ni zgodilo nič hudega . . . Ampak kar se tiče te družbe, ne verjamem, da bi nama mnogo pomagala. Kar je bilo snoči, je bilo in najbolje bo, da se pozabi. Razumeti moraš, da ne maram postati dvorska norica. Enkrat je smešno vedenje zabavno, drugič postane odurno. Jaz ne bi mogla imeti več veselja, ker bi morala ves čas paziti nase, šteti bi morala kozarce — saj praviš, da jih ti ne moreš šteti zame — in tako bi bila ves večer jetnica same sebe. Reči ne moreš, da bi to bila zabava."

Zakaj je govorila tako? Kdo ji je to narokoval? Besede morajo imeti pomen ali namen, ona pa ne more uganiti, kam naj bi merile. Toda izreči jih je morala.

Riko jo je zopet pogledal in zazdelo se mu je, da je na njenem licu mučen izraz.

"Utrujena si še, to je vse," je dejal. "Ne navadno ti je bilo, pa so ti ostale posledice. Toda to je le telesno in mine kmalu. Ko boš spočita, se ti bo vse prikazalo drugače. Družba ni avtomat. Vsi so radi včasih veseli, saj imajo čez dan vsi dovolj resnobe, pogosto ma prav težke. Ampak veselje je iznajdljivo; ne posnema se, temveč najde vsak čas

nova pota in nove oblike. Snoči se je naredil en spored, ne da bi ga bil kdo predpisoval; prihodnjič se razvije drugače. Tako ostane radost živa."

Julka si je podrgnila čelo.

"To, kar ostane po krokanju, pravijo, da je maček, kajneda? Jaz ga moram imeti. Nič ne razumem — kakor da govoriš o astronomiji. Le to vem, da kozarec ni zame."

"Pusti nocoj posodo, pa pojdi spat. Jutri bo drug dan in nič važnega ni na sporedu. Kadar se naspiš, ti moje besede ne bodo pomenile svetlobnih let in tujih rimskih cest." Nasmehnil se je. "Človeku še vina ni treba, le delo naj ga utrudi, pa se mu stavek treh enostavnih besed zdi kakor zavozljana perijoda, kateri ni najti ne začetka ne konca."

Vstala je kakor da morajo rame odrivati železna bremena, ne pa zrak.

"Res sem zaspana," je dejala in odšla. Ampak Rikove besede so vendar nekaj zdravila v njeni glavi. "Nič važnega ni jutri na sporedu." Kako bi on mogel vedeti, da je vsaka sreda važna, ker je to Lipmanov dan, jutri pa še posebej, ker se mora pripraviti za poset pri gospe Hickney. Obleko mora imeti, da je ne bo treba biti sram med vsemi odličnimi gosti in glava ji mora biti jasna, da doseže svoj namen brez ponižanja. Sitno bo, ker z Lipmanom ne bo mogla ostati dolgo, preveč bo drugih opravkov. V Hickneyjevi hiši mora doseči uspeh. Da, Riko bi jo vlačil po družbah svojih prijateljev! Njemu bi to bilo prijetno, pa še misliti ne more, kako bi bilo njej. Kdo ve, koga bi ob priliki tam našla? — Njegovi prijatelji! Morda res cenijo njega, ampak kaj jim je ona?

Treba bo, da se napravi lepo. Zdaj že ve, da je pri tem zmernost boljša od izobilja. Treba bo tudi, da si privoščijo nekoliko miru, preden pojde tja, da bo imela sebe in svoje misli v oblasti. Na vsak način mora narediti vtis.

Toda nocoj so ji misli postajale pretežke, da bi bila mogla še kaj več zahtevati od njih in tako se tudi ni oglasilo vprašanje, čemu naj služi ta vtis in kaj, razen dobre večerje, naj ji prinese vabilo.

Riko je še dolgo sedel pri mizi. Vzel je v roke večerni list, toda kmalu je spoznal, da ne ve, kaj čita. Snočnji večer mu je bil še

vedno v spominu in vse, kar je bilo s tem v zvezi, je bilo lepo. Julka je nocoj pač trudna, toda to mine in tedaj bo vse prav. Oblaki se umikajo in sonce jih prodira s svojimi

žarki. Pred vsem, kar je bilo, pade zagrinjalo in vrnejo se dnevi, ki so se zdeli že pokopani za vekomaj . . .

(Dalje prihodnjič)

Nemška armada v Avstraliji

OBENA TAJNOST NI, da skušajo hitlerjevci ne le dobiti pristaše po vseh deželah sveta, kjer koli živi kakšen Nemec, ampak da se na vso moč trudijo, da bi jih organizirali in jih izurili prav tako kakor svoje oborožene organizacije doma. Njihovi cilji ne poznajo nobenih meja in če bi svojo velikansko domišljijo porabili za kaj boljšega, bi lahko ustvarili kaj imenitnega. Če se pravi, da se jim sanja o svetovni nadvladi, ni to nič pretiranega, zakaj ves pouk nacistične mladine gre za tem, da se navzame vere v božanstvo nemškega naroda, prepričanja, da so oni višji od vseh drugih narodov, da ni na svetu nobene kulture razen nemške in da so vsled tega Nemci poklicani, zavladati po vsem svetu. Zmedena Hitlerjeva knjiga "Mein Kampf" je vsa polna takih frazastih trditev in pred kratkim je izšla knjiga pod naslovom "Unser Amerika" (Naša Amerika), v kateri se trdi, da se mora Amerika za vse, kar je in kar ima zahvaliti edino le Nemcem, ki da so bili po krivem oropani vlade v deželi in morajo torej v bodočnosti popraviti, kar se je zagrešilo v preteklosti, z drugimi besedami, napraviti iz Zedinjenih držav nemško, seveda nacijsko provinco.

Z ozirom na te ambicije, ki se porajajo v nacijsko blaznih glavah, je časa primerno, obuditi spomin na epizodo iz časov svetovne vojne, v kateri so se pokazale podobne sanje, začete z veliko resnostjo, končane pa z enako veliko burko.

Avstralija je vedno imela precejšnje število nemških naseljencev, živčih večinoma na kmetih. Leta 1915 se je nekemu članu avstralske tajne policije zazdelo, da je med temi ljudmi nekaj narobe. Jahal je po kraju, kjer je bilo mnogo nemških kmetov in začudil se je, ko je opazil, da ni bilo na polju skoraj nič mladih ljudi. Postal je radoveden in je jahal dalje in dalje in na milje naokrog ni videl ne enega mo-

ža izpod štiridesetih let. To ni bilo videti naravno. Ostal je v tem okraju, da bi dognal, kaj se godi. Čez nekaj časa je opazil, da so se ljudje vrnili in delali na polju kakor po navadi. Toda dolgo niso ostali; kmalu so zopet odšli, ne da bi vedel, kam. Nagovoril je nekega starega nemškega kmetovalca: "Heinrich, kje pa so vsi vaši mladi ljudje?" — Začetkoma se je Nemec delal nevednega, toda ker mu osebno vsa stvar ni bila prav nič všeč, je naposled povedal, da se urijo v neki dolini v gorah za tisti dan, ko jih Nemčija pokliče na aktivno službo zoper Avstralijo. Trideset tisoč se jih je zbralo v ta namen, ker so jim dejali, da zmaga je Nemčija po vsod in je popolnoma jasno, da bo zmaga tudi v Avstraliji.

Po teh vesteh je odprl oči. Našel je omejeno dolino in opazoval zdaj s tega, zdaj z onega vrha, kaj se godi. Bilo je res kakor na "Exerzierplatzu." Može so marširali, delali formacije, delali "Gewehrgriffe" in tudi streljali. Čete, ki jih je sam videl, so štele dva do tri tisoč mož, zvedel je pa, da se drugod urijo drugi oddelki in da so nemški poveljniki cenili vse na trideset tisoč. Da bi te "vojake" bolj priklenili, so jim pravili, da pride nemški prestolonaslednik sam na revijo, kadar bodo dovolj pripravljeni.

Policija je zvedela, v kateri dolini se bo vršila velika revija, toda medtem ni storila ničesar. Nihče ni slutil, da ji je kaj znano o prireditvi in o nemškem rekrutiranju sploh. Toda na dan "revije" je bila policija na konjih skrita na vseh straneh. Parada se je res izvršila in "princ" je bil zadovoljen. Pozval jih je, naj nadaljujejo svoje delo za "domovino" in ko je odhajal, so ga spremljali glasni klici "hoch!" Ampak daleč ni prišel. Policija je že zaprla vse izhode in ga prijela. "Vojakom" je bilo dovoljeno, da so odšli domov, toda posvarjeni so bili, da naj nehajo s to vojaško igraro, zakaj sicer bi morala avstralska vlada ustanoviti dru-

gačne tabore za tiste, ki bi po sili hoteli biti soldati. Mnogo prigovarjanja pa ni bilo treba, zakaj ko so ljudje zvedeli, da je princ bil slepar, ki je upal, da ga bo Nemčija bogato nagradila za njegov "patriotizem," se jim je vsa stvar zgabila in od tistega časa ni bilo nobene nemške armade več v Avstraliji.

Cesar Viljem je tudi mnogo govoril o svo-

jih tisočeri nemških rezervistov v Zedinjenih državah, toda ko je Amerika vstopila v vojno, ni dobil tukaj ne ene kompanije. Ampak Hitler misli, da zna on vse bolje in da ga Nemci po vsem svetu resnično smatrajo za božanstvo, pa bo nadaljeval svojo blazno propagando, dokler je kakšna večja sila ne ustavi za vedno.

Oglaševanje v Rusiji

OTNIKI, ki so se vračali iz Rusije, so večkrat naglašali, da tam ne poznajo oglaševanja. V deželi, ki se imenuje socijalistična, bi bilo to popolnoma razumljivo. Oglaševanje v kapitalističnih deželah je posledica konkurence, ki je s kapitalističnim sistemom spojena kakor deblo s korenino. Z gospodarskega stališča je to seveda silna potrata časa, dela in denarja; toda v sedanjem sistemu je neizogibna. Kjer se potrebščine producira za porabe brez obzira na profit, bi se zdelo, da je tako oglaševanje popolnoma nepotrebno. Sedaj pa prihajajo iz Moskve poročila, da se je tam razvilo zelo obširno oglaševanje in dajejo mestu docela izpremenjen značaj. Veliki plakati, zbujajoči pozornost mimo idočih, se opažajo na vsakem vogalu. Kjer se dviga nova stavba, so stene pestro pobarvane, po vozovih cestne železnice so oglašaji kakor po naših. In kakor služijo po naših večjih mestih vsakovrstne luči naznanilom, tako se rabijo v Moskvi za oglašanje.

Zdi se, da je le ena razlika med našim in njihovim oglaševanjem, ampak ta je značilna. Jurij Samuelli, ki je ravnatelj dekoraterske organizacije v Moskvi, pravi: "Pri nas ne gre za tekmovalno oglaševanje. Tukaj se ne producira enaki predmeti v raznih tovarnah zato, da bi z oglašaji priporočali konsumentom, da naj rajši kupijo ta izdelek namesto onega. Naše oglaševanje služi vzgoji; seznaniti hočemo občinstvo z novimi sovjetskimi izdelki in njih rabo. Mnogo izdelkov Rusi doslej sploh niso poznali, na primer stlačeno koruzo (corn-flakes), paradižnikov sok, majoneza, razne konzervirane zelenjave in sadje. To oglaševa-

nje ima namen, da prinese večjo izpremembo in najprimernejša jedila na mizo."

Kdor čita te oglase, ne more priti v zadrego, čigav proizvod naj kupi. Nikjer ni rečeno, da je ta predmet boljši od drugih enakih, ali pa — kakor se pri nas pogostoma zgodi — da je edini vreden kupčevega denarja. Nikjer ne najdete oglasa, ki bi trdil, da ta ali ona cigareta pospešuje zdravje, da kakšen zobni prašek naredi iz poprečnega dekleta krasotico, ali da kakšne tablete ozdravijo sto petdeset bolezni. Pač pa se najdejo oglasi, ki kažejo, kako naj se rabi zobna krtačica ali kako se najbolje priredi kakšna jed. En oglas naznanja novo cigareto. Ne ene vrstice priporočila ni v njem; le ime cigarete je povedano in podpis "Centralna uprava tobačne industrije."

Razumljivo je to oglaševanje, če se ve, da se je raznovrstnost hrane v zadnjih letih neverjetno pomnožila. Samih delikates se je zadnje dve leti pomnožilo od 354 na 1754 vrst. Leta 1933 je bilo dvajset različnih klobas na trgu; dve leti pozneje jih je bilo 54. V istem času so se ribji produkti pomnožili od 39 na 222; fino pecivo in slaščice od 62 na 600; kruha imajo sedaj 140 vrst.

Zadnje čase je vedno več oglasov, ki naznanjajo koncentrirana jedila. Potniku na podulčni železnici, ki prvič čita, da je v majhnih kockah mesni zrezek, ajdova moka, zmečkan krompir z mesom, se to prvi hip prav lahko zdi dokaj nerazumljivo. Toda navodila so tako natančna in podrobna, da se gospodinja, ki hoče poskusiti take kocke, ne more zmotiti. Posebna konzervirana jedila za bolnike in otroke se oglašajo na enak način in uprava obljubljuje,

da jih bo v kratkem mnogo več na trgu kot jih je bilo doslej.

Sporedno s tem prirejajo razstave, v katerih kažejo nova jedila in njih pripravljane, ali pa nov način pripravljanja davno znanih jedil. Posebna pažnja se posvečuje v takih razstavah solatam in zelenjavam.

Samueli pravi: "Navaditi mislimo naše gospodinje, da ni le zeljna ali pesna juha za naše ljudstvo; spoznajo naj, da potrebujejo redilnih snovi in raznoličnosti."

Oglasi so našli pot tudi v časnike in revije, kjer se naznanjajo gledališke predstave, premične slike, koncerti, knjige, potniška in hotelska služba, nova jedila i.t.d. Toda noben list nima posebnega oglaševalnega oddelka in če

nastane vprašanje, ali naj se izpusti dogodek, povest ali oglas, bo ta prvi, ki bo moral počakati.

Okrog prodajalniških oken se pogostoma zbirajo ljudje v velikih gruclah in opazujejo žive slike, ki so zanje novost. V neki pekarni je na primer majhna peč, kjer se vidi na eni strani, kako njeno žrelo neprenehoma požira, na drugi pa prihajajo iz nje vsakovrstne mikavne torte in slaščice. Podobne slike je videti v mnogih oknih in nekatere so ne le mične, ampak tudi poučne.

Ali je to oglaševanje začasno, dokler ne doseže svojega sedanjega vzgojnega namena, ali ostane tudi pozneje, je težko predvidevati. Tudi to je predvsem eksperiment.

Za gospodinje

Češka kuhinja je vedno bila na glasu in je vplivala močno tudi na dunajsko. V naslednjem podajamo nekoliko preizkušenih navodil iz te kuhinje.

Mandlova babovka

Eno kocko kvasa
pol kupice mlačnega mleka
žličico sladkorja
dve žlici moke
četrť funta masla
četrť funta sladkorja
štiri rumenjake
štiri beljake
deset unč presejane moke
malo soli
žličico vanilje
četrť funta olupljenih mandljev

Pripravi kvas z mlačnim mlekom in žličico sladkorja, da vzhaja, potem dodaj toliko moke, da se napravi lahka zmes (sponge) in pusti, da zopet vzhaja. Medtem vmešaj (cream) maslo; ko je lahko, polagoma dodajaj sladkor (četrť funta) in rumenjake. Da je to dobro vmešano, je navadno treba četrť ure. Dodaj vzhajani kvas, potem presejano moko, malo soli in žličico vanilje. Ko je to zmešano, dobro stepi beljake in dodaj te in drobno zrezane ali sesekljane mandlje. Dobro zmešaj in vsuj v dobro namazan in z zdrobljenimi mandlji posut krušni model. To naj vzhaja, da bo dvakrat tako visoko kot je sedaj. Potem peci tri četrť ure v zmerni pečici—350 st. F.

Rozinova babovka

tri kupice moke
poldrugo kocko kvasa
kupico ogretega in potem ohlajenega mleka
žlico sladkorja
tri jajca
pol žličice muškata (mace)
nastrgano lupino ene limone
poldrugo kupice rozin
košček drobno zrezane citrone
pol kupice masla

Pripravi kvas v mlačnem mleku. Ko vzhaja, dodaj poldrugo kupico presejane moke in dobro premešaj. Postavi na toplo mesto, da vzhaja—eno uro, ali pa, da bo prav lahko. Vmešaj (cream) maslo, dodaj polagoma sladkor in vmešavaj, da bo lahko in penasto. Dobro stepi jajca in primešaj. Pomešaj muškato, limono, rozine in citrone in dobro povaljaj v moki, pa dodaj testu. Dodaj še moko, kar je ostalo in dobro stepi. Za to bo treba približno deset minut. Vsuj v dobro namazan model in pusti, da dobro vzhaja. Peci v zmerni pečici tri četrť do ene ure.

Rumova torta

osem jajc
pol funta mandljev
kupico sladkorja
sok ene limone
nastrgano lupino limone
dve zvrhani žlici presejanih drobtin
dve žličici moke
pol žličice pecivnega praška

Stepi rumenjake, ko so lahki, dodaj polagoma sladkor in vtepaj, da bodo zelo lahki, dodaj zmlete, olupljene mandlje, drobtine, limonin sok in lupino ter rahlo zmešaj. Napravi iz beljakov sneg, rahlo ga primešaj in dodaj s pecivnim praškom pomešano moko. Vsuj v tortni model in peci približno eno uro v zmerni pečici. Ko je pečeno, pusti, da se ohladi, nato prereži počez v dva dela.

Nadev

kupico malinove marmelade
kupico drobno zrezanih orehov
Zmešaj to in pomaži s tem spodnjo polovico torte, potem pokrij z gornjo polovico.

Led

dve kupici sladkornega praška
dve žlici dobrega ruma
štiri žlice goste smetane
Zmešaj vse to dobro, da ne bo nobenih "štrukljev" in pomaži s tem torto povrh in ob straneh.

Ržena torta

devet jajc
kupico sladkorja
pol funta olupljenih mandljev
četrt funta presejanih drobtin od rženega kruha
za spoznanje soli

Vtepaj rumenjake s sladkorjem deset minut. Naredi sneg iz beljakov in rahlo primešaj. Potem primešaj mandlje in naposled drobtine s soljo. (Če je bil kruh dovolj slan, ni treba soli.) Vsuj v dva nizka tortna modela in peci v zmerni pečici približno pol ure.

Nadev

pol funta neslanega masla
kupico sladkornega praška
dva rumenjaka

Vmešaj maslo s sladkorjem, potem dodaj stepena rumenjaka in vtepaj, da bo lahko in gladko. Če hočeš, lahko dodaš dve žlici močne črne kave ali kakao (cocoa). S tem namaži en del torte in pokrij z drugim.

Nekoliko navodil za cmoke smo že objavili, ampak kuharice poznajo še več te priljubljene kuhe, brez katere si ni mogoče misliti češkega kosila. Podajo se res vsaki jedi, ki se servira z omako ali pa z zeljem. Manj znan je naslednji recept, ki bo najbrž nekaterim našim kuharicam dobro došel.

Vzhajani cmoki

Kupico mleka
dve jajci
žličico soli
pol kupice mlačnega mleka
pol kocke kvasa
moke po potrebi

Pripravi kvas v mlačnem mleku. Ko vzhaja, dodaj dovolj moke, da dobiš gosto testo, prilij mleko, jajci, dodaj sol in dobro vtepi, da bo testo rahlo. Pokrij in postavi na toplo, da vzhaja približno eno uro. Naredi z rokami okrogle cmoke, jih razloži na z moko posuto desko in pusti, da vzhajajo in postanejo lahki. Pripravi vreli krop, spusti cmoke vanj in pokrij tako, da bo nekoliko sopare lahko izpuhtevalo. Če imaš pokrov z luknjico, je to dovolj. Če ni lonec zelo velik, kuhaj toliko, kolikor moreš naenkrat. Krop mora ves čas dobro vreti. Treba bo približno četrto uro, da bo cmok kuhan. Potem ga vzemi z žlico iz kroga in ga z dvema vilicama natrgaj, da se izpusti sopara. Če slučajno kateri ni dokuhan, ga lahko spusti nazaj v krop, sicer pa položi gotove cmoke na golaž, frikase, v omako ali kar si že namenila, da serviraš s cmoki. Če se hočeš prepričati, ali so dovolj kuhani, lahko vtakneš slamico ali zobotrebec v cmok in če je ta suh, kadar ga potegneš iz testa, je kuhan.

Žličniki

Žličnik je cmok, ki zahteva malo dela in je hitro narejen. Lahko se rabi tudi v juhi.

dve in pol kupici moke
dve žličici pecivnega praška
dve jajci
kupico mleka
pol žličice soli

Presej moko s pecivnim praškom in soljo. Stepi jajca, vlij v mleko, potem oboje v moko in dobro stepi. Imej pripravljen vreli krop in spuščaj testo vanj z žlico. Dobro pokrij in kuhaj deset minut.

Telečji zrezek v papriki

funt telečjih zrezkov
dve žlici masla
dve čebuli
četrt kupice kisle smetane
žličico soli
slabo žličico popra
žličico paprike

moke po potrebi

Najboljši so za ta namen zrezki od stegna, debeli en palec. Lahko se pa rabijo tudi narezana rebra (veal cutlets ali pa veal chops). Posoli jih, popopraj in povajljaj v moki. Raztopi maslo v ponvi (najbolje v železni), vmešaj v to toliko paprike, da bo rdeče, potem dodaj zrezani čebuli in ko je ta nekoliko zarumenela, položi noter zrezke in jih obračaj, tako da bodo na obeh straneh lepe zarumeneli. Polagoma dodaj kisló smetano in pokrij. Praži naj se na majhnem ognju, dokler ne bo mehko. Če je pregosto, dolij nekoliko vroče vode.

Dunajski zrezek

V resnici je ta zrezek prav tako doma v Parizu ali v Ljubljani kakor na Dunaju, ampak po nemških krajih je bil najbolj znan pod imenom "Wiener Schnitzel" in pod tem imenom prihaja tudi na mnogo ameriških jedilnikov; najbrže so ga prinesli Nemci sem. To je enostavno ocvrto zrezek, pripravljen na enak način kakor ocvrto piščice.

Za zrezek se rabi telečje meso od stegna (veal cutlets), na enak način se pa tudi lahko cvro telečja rebra (veal chops).

Potolci narezane zrezke z mesnim kladivcem ali pa z nožnim hrbtom, posoli in popopraj po okusu, povajljaj v moki, pomoči v rahlo zmešana jajca, položi v fine drobtine, obrni na drugo stran, malce otresi in počasi cvri v maslu ali dobri masti. Serviraj s koščki limone.

Na enak način lahko narediš svinjske ali jagnečje zvezke.

Sočni zrezki

Rabi telečje zrezke kakor po gornjih navodilih. Potolci jih s kladivcem ali z nožnim hrbtom, posoli in popopraj po okusu in rahlo povajljaj v moki. Raztopi v ponvi dobri dve žlici masla in zarumeni na njem čebulo (približno dve čebuli na funt zvezkov; seveda naj bo zrezana). Če se je čebula temno ocvrta, jo poberi ven. Položi zrezke na mast, da zarumene, najprej na eni, potem na drugi strani, malce zalij, pokrij in pusti na majhnem ognju, dokler ne bo meso mehko. Lahko dodaš malo muškata (nutmeg) in lovorjev list. Če je predeko, potresi malo z moko. Kadar je meso mehko, preceđi sok. Če je predeko, dodaj malo moke, če je predeko, pa malo vroče vode, dobro zmešaj, pusti, da prekipi in polij s tem zrezke.

Na enak način lahko narediš zrezke iz govedine, iz jagnjetine ali pa iz svinjskega mesa. Za govedino in svinjetino ni treba masla; za prvo je treba več masti kot za prešičevo meso.

S takimi zrezki se dobro vjemajo cmoki, žličniki, makaroni ali pa spageti.

Piščanec v obari (Fricassee.)

Zreži piščice na kose. Mesne škarje pri tem veliko pomagajo. Za obaro se lahko porabi tudi kokoš ali petelin, če ni prav prestar. Samo po sebi se razume, da mora biti dobro očiščeno, kar koli si izbrala.

Raztopi v ponvi dve žlici masla ali masti in ko je vroča, zloži meso vanjo. Obračaj, da zarumeni na obeh straneh, potem znižaj ogenj, dodaj malo muškata (mace ali nutmeg), malo ingverja (ginger) in žafrana (saffron) pa posoli po okusu. Pusti, da se pari, dokler ni meso dovolj mehko. Kadar je, ga poberi iz ponve, zmešaj malo moke z malo mrzle vode in stepi, da bo gladko, pa vlij v sok, ki se je nabral v ponvi. Dobro premešaj in preceđi, pa zloži meso zopet v omako, dokler ne bo čas za serviranje.

Če hočeš s to obaro dati cmoke na mizo, jih naredi in zloži v omako, pokrij in pusti, da se kuhajo približno dvajset minut.

Za ta namen priporočajo sledeče cmoke:

Presej dve kupici moke z žličico pecivnega praška in pol žličice soli, potem dodaj za dobro žlico masla, eno stepeno jajce in pol kupice mleka. Naredi iz tega testo

na z moko posuti deski; z rokami naredi okrogle cmoke in jih zloži v omako. Kadar so kuhani, zloži kose piščanca navrh in pokrij.

Drug način, ki ga nekateri imenujejo "Piščanec v kaseroli," je sledeči:

Zreži osnaženega piščanca kakor po gornjem navodilu. Povaljaj kose v moki. Rastopi dve žlici masla, ali pa žlico masla in žlico druge masti in dodaj eno zrezano čebulo. Ko ta malce zarumeni, dodaj meso in ga obračaj po potrebi, da bo rumeno na vseh straneh. Ogrev v pečici kaserolo in daj vanjo kupico zrezane zelene, eno drobno zrezano zeleno papriko in par žlic drobno zrezanega korenja. Na vrh zelenjave zloži kose mesa, posoli, polij z mastjo in dodaj vroče vode, da bo vse pokrito. Dobro pokrij in daj v zmerno pečico. Kako dolgo je treba, da se speče, je odvisno od tega, kakšen

je piščanec. Če se med pečenjem povre, zalij z juho ali z vročo vodo, tako da bo meso ves čas pokrito.

Na španski način

Zreži piščanca kakor po gornjih navodilih. Zloži kose v kozico, posoli in popopraj. Zreži za pol kupice slanine na kocke, jo dobro ogrev v ponvi in zarumeni na nji veliko zrezano čebulo, pa zlij to na piščanca. Potem zlij povrhnjavo kangle paradiznikov in kupico vode. Dodaj paprike po okusu, pokrij in postavi v zmerno pečico. Kadar je meso mehko, precedi omako in vmešaj vanjo malo v mrzli vodi pomešane moke, da se zgosti.

Medtem skuhaj in zreži za kupico korenja, vsuj to, pa eno kangle graha in eno kangle odcejenih gob v omako, daj, da prevre in polij na piščanca.

Na enak način lahko pripraviš tudi govedino, le da je ne postaviš v pečico, temveč spariš na ognjišču.

Sadni soki

PO POROČILIH vladnega poljedelskega oddelka se je poraba sadnih sokov v Zedinjenih državah tako razširila, da je postalo izdelovanje teh napojev ena največjih industrij v deželi. To se je zgodilo glavno v zadnjih devetih letih. Leta 1929 se je izdelalo milijon zabojev raznih sadnih sokov, lani pa štiri in dvajset milijonov zabojev. Gordon Ockey od vladnega urada za poljedelsko gospodarstvo pravi, da Amerika pije svoje sadje, namesto da bi ga jedla. Zadnje leto se ceni, da so Amerikanci popili okrog osemdeset milijonov galonov takih sokov, pri čemer ni vračunan jabolčnik (cider), okrog petdeset milijonov galonov paradiznikovega soka in približno šestdeset milijonov galonov vina iz domačega grozdja. Pred letom 1929 sta bila sladki jabolčnik in grozdni sok edini neprevreti pijači, katerih se je porabilo v znatnih množinah. Le malo paradiznikovega soka se je takrat povžilo, veleprodukcija pomarančnega, ananasovega, limoninega soka in podobnih delikatnih pijač je pa še čakala na svoj razvoj.

Približno polovica onih 24 milijonov zabojev, ki so bili izdelani in razposlani lani, odpada na pomarančne, limonine in podobne soke; paradiznikovega soka se je porabilo več kot šestnajst milijonov zabojev. Posebno velika množina se je izdelala iz takozvanega grapefruita. Ananasov sok (pineapple) je bil pred petimi leti še tako rekoč neznan; takrat je prišlo približno tisoč zabojev s havajskih otokov. Prihodnje leto je prodaja poskočila na milijon in šest sto tisoč zabojev. Lani se ga je prodalo osem milijonov in osem sto tisoč. Zadnjih par let se je nenavadno razvila produkcija so-

kov iz rdečih jagod, borovnic, robid, črešenj in raznih križanih jagod, pa tako zvanih nektarjev iz marelic, breskev, hrušek in češpelj.

Ta nenavadni razvoj pripisujejo v prvi vrsti naraščajoči zahtevi, češ da so taki soki zelo priročni za zajtrk, za vmešavo v alkoholične pijače in za tiste, ki jih imenujejo cocktails. Nadalje se je pa tudi sadjereja tako razvila, da je nemogoče prodati vse sveže sadje na trgu, pa iščejo velike sadjerejske družbe druge prilike za prodajo. Zadnji razlog bo menda najbolj merodajen, zakaj če čitate oglase, se morate prepričati, da so sadni soki več vredni od vseh zdravil. Nedvomno imajo svojo vrednost, če ne bi bilo drugega, že zato, ker so dobri. Ampak kadar slišimo, kako podaljšujejo življenje, kako ozdravljajo tisoč bolezni, kako dajejo človeku titansko moč in kako delajo mladeniče iz starcev in mlada dekleta iz sivih stark, se moramo spomniti, da je pretiravanje v oglaševanju to, kar krepka primera v pesništvu.

Ko je Chamberlain po Hitlerjevem "velikem govoru" v angleškem parlamentu kakor duševno zaostal otrok čeval o Hitlerjevi "miroljubnosti," katere razen njega in onih, ki namenoma nočejo razumeti, nihče ni našel v nacetovih besedah, sta Hitler in Mussolini drug drugemu pošiljala brzojave s čestitkami in zahtevali vzajemne podpore. Kakšen pomen morejo taki telegrami imeti ob takem času? Mussolini se ni z nobeno besedo odrekel svojim fantastičnim zahtevam na račun Francije in Hitler mu zagotavlja svojo solidarnost. Kakšne so Chamberlainove oči, kakšna njegova ušesa in kakšni njegovi možgani?